BOCCACCIO

VÁLOGATOTT ELBESZÉLÉSEK
A
DEKAMERONBÓL

FORDÍTOTTA ÉS BEVEZETÉSSEL ELLÁTTA
RADÓ ANTAL

BUDAPEST
LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)
KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5531-83-5 (online)
MEK-13876

TARTALOM

Boccaccio.

Ábrahám zsidó története.

Calandrino.

Griselda története.

Nastagio degli Onesti.

Federigo degli Alberighi.

Salvestra.

Boccaccio.

A legrégibb olasz költészet nagy triumviratusának tagjai: Dante, Petrarca és Boccaccio. Az elsőnek dicsősége a „Divina Commedia”-n, a másodiké a „Canzoniere” cz. dalgyűjteményen, a harmadiké a „Dekamerone” cz. elbeszélés gyűjteményen alapszik.

Giovanni Boccaccio 1313-ban született Párisban, mint egy Boccaccio di Chellino nevű flórenczi kalmárnak és egy Janka nevű franczia nőnek gyermeke. Ifju korában maga is kalmárnak készült, de tizenkilencz éves korában tudásszomja a nápolyi egyetemre vitte; itt korán jutott az udvarhoz is, hol akkor élt Endre magyar herczeg, erkölcstelen nejének, a szép Johannának oldalán. Udvari hölgy volt az a nő is, a kit Fiammetta néven énekelt meg számos versében. 1341-ben el kellett hagynia Nápolyt, s ez időtől fogva majdnem folyton Flórencz-ben vagy a Flórencz melletti kis Certaldóban élt, leginkább irodalmi munkásságának szentelve napjait. Certaldóban halt is meg 1375-ben.

Olasz verses munkái közül legfontosabb a Theseusról szóló „Teseide” cz. és a Troilus és Cressidáról szóló „Filostrato” cz. éposza, mig olasz prózai művei közül megemlítjük a „Fiammetta” cz. szerelmi regényt és Dante-életrajzát. De mindezeket messze fölülmulja úgy irodalmi érték, mint irodalomtörténeti fontosság dolgában az a munkája, melylyel az újabb elbeszélő irodalom apja lett: a „Decamerone”.

Már Boccaccio előtt is voltak oly olasz gyűjtemények, melyekben apró históriák, adomák, ügyes mondások vannak összefoglalva, egy részük egészen szárazon, mintegy „tartalmi kivonat”-szerűen más részük valamivel bővebben, részletekre is kiterjedően. Kétségkivül ezek szolgáltak példaképül Boccacciónak, midőn ő is nekiállott „száz novella” egybegyűjtésének. Csakhogy ő művész volt, a ki nem elégedett meg azzal, hogy egy-egy elbeszélés nyers vázlatát adja, a ki nemcsak magának a mesének bármennyire formátlan előadására vetett súlyt, hanem átlátta, hogy magánál a tárgynál sokkal fontosabb a feldolgozás módja. S e meggyőződéstől vezetve és csudálatos költői geniejétől kalauzolva, megalkotta a világirodalom egy új műfaját, a modern novellát, mely épen a mi korunkban, a hirlapoktól beczézve, az elbeszélő költészet összes ágai közűl legtöbb művelőre és tán a legtöbb olvasóra is akadt. A romantikus lovag-éposz, melynek B. szintén apja volt, rég letünt, a pásztorregény, melyre az ő „Ninfale”-ja adott példát, egy század óta divatját múlta; de a novella ma mind inkább dominálja az elbeszélő irodalmat, s a hosszabb lélekzetű alkotásoktól fázó, ideges közönség ma még tán inkább, mint bármikor, keresve-keresi a rövid históriát, melynek elolvasására elég tíz percz, lenyomatására tíz kurta tárczahasáb.

A „Decamerone” szó egy lehetetlen görög összetétel, mely szabatosan „dechemeron”-nak hangzanék s ez alakban tiz napi időtartamot jelentene. E czímnek magyarázata pedig az, hogy Boccaccio föltevése szerint az 1348-diki nagy pestis alatt hét fiatal nő és három ifjú Flórencz városából egy nyári lakba menekül s ott víg szórakozásban akarja elfeledni a betegségtől való rémületét. Énekelnek, tánczolnak s mesélgetnek; tíz napon át mind a tizen egy-egy históriát adnak elő, s így keletkezik a „Tíz nap” száz szerzeménye.

Ez a szó-magyarázat egyúttal megismertet bennünket azzal a kerettel is, mely Boccaccio novelláit egybefoglalja, s a melyre nézve a költőnek számos mintája lehetett. Nemcsak a keleti irodalmakból Európába átjutott gyűjteményes elbeszélések mutatnak ily szerkezetet, hanem már a későbbi latin irodalomban megvolt az erre való hajlandóság. A keretes forma tehát új nem volt; sőt bizonyos tekintetben, Boccaccio munkájának éppen ez a keret a legkevésbbé sikerült része. A tíz elbeszélő semmikép sincs egyénítve, s egyik ép úgy elmondhatná ezt vagy amazt a történetet, mint a másik. Nemcsak a hét nő közt nincsen különbség, sőt

mi több, még a férfiaktól sem különböznek, s éppen oly tartózkodás nélkül mondják el a legborsosabb pikantériákat, mint emezek. E részben sokkal több művészettel járt el a Decamerone két angol utazója: régebben Chaucer a „Canterbury-i történetek”-ben, újabban Longfellow az „Útszéli korcsma elbeszélései”-ben, a hol mindegyik elbeszélő másféle tárgyakkal és másféle hangnemből mulattatja a társaságot. E hiba mellett még rá kell utalnunk az elbeszélések közti átmenetek monotóniájára is; mindig egyformán megdicsérik a mesélőt, egyformán végezik be az egyes napokat is.

De más szempontból tekintve a dolgot, már a Decamerone kerete is nagyfontosságú megnyilatkozása annak a világnézletnek, mely e könyvön átvonul. Egy középkori poéta a pestis ama borzalmas képei után, melyeket Boccaccio a bevezetésben rajzol, kétségkívül az önsanyargatást, az aszkézist kötötte volna olvasói lelkére, a túlvilági életre utalt volna, mint egyetlen vigaszra, egyetlen reményre a földi nyomorúságokkal szemben. Mit tesz azonban Boccaccio? Ama hét nő bolondságnak tartja, megmaradni abban a városban, a hol csupa borzalom tanyázik; falura akarnak menni „s ott élvezni azt a derüt, azt a vidámságot, azt a gyönyörűséget, a melyet lehet.” „Ott madárdal hallatszik, így szólnak, ott láthatjuk zöldelni a halmot és a síkot, láthatjuk tenger módjára hullámozni a búzakalászos földeket; láthatunk zöldelni ezerféle fát, láthatunk nyiltabb eget, mely, ha haragszik is, mégsem vonja meg tőlünk ezernyi szépségeit, melyeket sokkal kellemesebb nézni, mint városunk üres falait”. S míg e nők ilyképpen elmélkednek, belép a templomba ama három ifjú - nem misét hallgatni, hanem hogy találkozzanak hölgyeikkel, kik ama hét nő között vannak. S ezek minden lelkiismereti furdalás nélkül meghíjják az ifjakat, tartsanak velök. Így mennek ki mind a tizen a gyász országából, hogy az üde természet ölén keressenek enyhülést, szórakozást. Az életkedv lüktet ereikben s a síroktól gondtalanul fordulnak a napsugár felé: fiatalok és élvezni akarnak! Így jelenik meg Boccaccio Decameronjában a renaissance társadalma. E vidám nők és férfiak erkölcsösek még, de nem nagyon szigorúan itélik meg az emberek gyöngéit, s nagyon, de nagyon elnézők a hibák iránt, ha azokat szerelem okozza. Egy kicsit moralizálnak néha, de egyébként el tudnak mulatni a legledérebb dolgon is, feltéve, hogy azt szépen, kedvesen, frissen mondják el előttük. A művészet fénye az ő szemökben bearanyoz mindent, még azt is, a mi a mai kor erkölcseivel merőben ellenkezik.

Ennyit a Decamerone keretéről. S most nézzük a képet, melyet a költő e keretbe foglalt. Mily történetekkel mulatnak e művelt lelkű, jókedvű flórencziek, mialatt szülővárosukban a dögvész pusztít? Mindenekelőtt ama históriákkal, melyek az időtájt, mint az összes európai népek közös mese-kincse, szájról-szájra jártak. A szóbeli hagyomány és egyes irott források is számos keleti mesét ismertettek meg a költővel, melyek alkalmas anyagul kinálkoztak az ő újjáalkotó művészetének. Találhatott ilyeneket a Hét Bölcs könyvében, a Directorium Humanae Vitaeben és számos más helyen. Aztán ott voltak a franczia források: azok a többnyire víg és satirikus élű verses elbeszélések, melyeknek fabliau a nevük, s melyek közül mintegy huszat dolgozott fel Boccaccio. Olasz források is álltak rendelkezésére: ama régebbi história-gyűjtemények, melyek közül a nagyon elterjedt „Novellino”-t még ma is olvassák. Aztán kiaknázhatta azokat a moralizáló latin meséket és elbeszéléseket, melyek a középkoron át annyira divatban voltak: a „Dialogus miraculorum”-ot, a „Dialogus creaturarum”-ot, a „Disciplina clericalis”-t. Merített végre a classikus forrásokból is, kivált az újabb görög irodalom regényeiből és elbeszéléseiből. De e részben élő szóhagyomány, részben írott hagyomány mellett legbecsesb forrása maga a körülötte pezsgő élet volt: azok a tréfás vagy szomorú esetek, melyeknek maga volt szemtanúja, vagy a melyeket közvetlenül azoktól hallott elbeszélni, a kiken megtörténtek. Íme ezek voltak Boccaccio forrásai.

Az újabb irodalomtörténeti kutatás nagy pontossággal kimutatta mindezeket, s akadtak, a kik e forrásokra hivatkozva, meg akartak tagadni Boccacciótól minden eredetiséget - mintha csak a mesén állana, mit ér valamely elbeszélő munka s nem azon, hogy mit tud csinálni e meséből

a költő! A Boccaccio meséit olybá kell vennünk, mint a nyers anyagot, melyet ő művészi fantáziája teljes önállóságával teremt újjá. Forrásai - úgymond egy magyar életírója - úgy viszonylanak az ő elbeszéléseihez, mint a kődarab a remek szoborhoz, melyet a művész belőle alkotott! A mi ottan határozatlan időben, határozatlan helyen, meg nem határozott személyekkel történik: annak ő megteremti a maga milieujét: megnevezi a kort, a várost, s leírja, egyéníti az alakokat. A hol a mesében valami indokolatlan, ott ő mesteri kézzel megjelöli az események rugóit; a hol valami az eredetiben otrombán vagy durván van megcsinálva, ott ő fordít a helyzeteken, másít a jellemeken, újra csinálja a bonyodalmat s újra teremti a kifejlést is. Rá lehet ismerni a forrásra, rá - de egyúttal rá kell ismerni arra a művészi tudatosságra is, mely abból a forrásból így és ilyet bírt meríteni!

Boccaccio mindenek előtt mestere, sőt atyja az olasz prózai stílnek. A való iránti rendkívüli érzéke vezethette ebben is a helyes ösvényre. Ez sugallhatta neki, hogy embereit beszéltesse természetesen, élethűen, hogy ne átalljon hozzányúlni még a dialectushoz sem, a hol ezzel jobban megközelíthetni az igazságot, hogy mondja el históriáit egyszerűen, czikornyátlanul és keresetlenül. Valóban, ha saját kora szempontjából tekintjük Boccacciót, működésének ez oldala, stílusa az, melyet leginkább kell csodálnunk.

Elmondhatni, hogy az olasz próza terén Boccaccio még nagyobb lépést tett előre, mint a mekkorát akár Dante, akár Petrarca az olasz költői nyelv terén. Mennyire eltalálja a bármely hangulatnak megfelelő színeket, s legkivált mily művész a humoros és komikus kifejezések megválogatásában! Mennyi érzéke van a legfinomabb árnyalatok iránt! S e mellett, az előzői nehézkes mondatfűzései után, mily csodálandó az a csín, az a zengzetesség, melylyel periodusait megalkotja! Igaz, hogy e részben sokszor vétkezik is, a mennyiben szereti a latinos fordulatokat: de e hiba mily elenyésző ama nagy erények mellett. Nála a haladás a multtal szemben oly nagy, hogy e fogyatkozást könnyen megbocsáthatjuk neki; csak azt kell fájlalni, hogy utódai és utánzói - főkép a cinquecentóban - az ő prózáját véve mintaképül, ép ezt tanulták el tőle, a mit legkevésbbé kellett volna. Innen van, hogy az olasz szépprózа egész Galileig, vagy jobban mondva, Manzoniig mindig szerette a latinos periodusokat.

Rendkivüli haladást jelez Boccaccio, novellái szerkezete dolgában is. Mindig gondosan megcsinálja az expositiót, bemutatva személyeit és a helyet, melyen a cselekvénynek le kell folynia; aztán megindítva a bonyodalmat, fokozatosan viszi tovább a csúcspontig, vagy hogy modern szinházi kifejezéssel éljek, a „nagy jelenet”-ig, hogy aztán többnyire valami szellemes éllel csinálja meg a befejezést. Ez a, hogy úgy mondjam, drámai beosztás majdnem minden novellájában megvan.

A jellemzésre való törekvés szintén új dolog volt az olasz elbeszélő irodalomban. Boccaccio száz meg száz alakot szerepeltet a „Decamerone”-ben, és mindegyiket fel tudja ruházni egynémely egyéni vonással. Némely tipusa oly finoman van megrajzolva, hogy feledhetetlen marad az olvasó előtt. Kivált az álszent barátok, a frate Cipollá-k, a ravaszkodó menyecskék, a kik a hetedik nap elbeszéléseiben szerepelnek, az együgyű parasztok, a kiknek pompás példányképe a jeles Calandrino s még sok más alak tanuskodik ebbeli művészetéről. Ez alakok legnagyobb része olasz, mint a hogy a magoknak e történeteknek legnagyobb része is - a száz közül nem kevesebb mint nyolczvan - Olaszországban játszik, e nyolczvannak fele pedig Flórenczben. Így járul aztán a Decamerone sokféle más erényéhez az is, hogy saját korának legmesteribb képe. Mondottuk már fentebb, mily híven tükrözi már maga a mű kerete is a kételkedni kezdő, életvidám újkor hajnalát; még hivebben mutatja a kor jellemét az elbeszélésekben nyüzsgő száz- meg százféle alak, melyek közt feltalálunk minden társadalmi osztályt és rangot, mindenféle hajlamot és jellemet. Mily kaleidoszkópja a világnak ez a tömérdek tipus: e szerető szülék, e gyöngéd gyermekek, e harczias, nyers katonák, ez álszenteskedő barátok, e zsugorik és pazarlók, e kegyetlenek és e mártirnők, e dévaj, kikapós menyecs-

kék és ez állhatatos, ideális tökélyű Grizeldiszek! Mily változatosság szinben és hangban! Valóban, nem alap nélkül merik Boccaccio jellemalkotó művészetét a Shakspereével összemérni!

A Decamerone csakhamar egyike lett a világirodalom legolvasottabb műveinek. Mindenütt tömérdek utánzója akadt s rendkivül sok anyagot szolgáltatott a költők százainak. Belőle meritettek inspiratiót Chaucer, Hans Sachs, Shakspere, Lope de Vega, Molière, Lessing, Dryden, La Fontaine, Musset. Némelyik novella egymagában is egész irodalmat támasztott: verses beszélyeket, tragédiákat, regényeket stb. Ilyen pl. Gismondo és Guiscardo novellája, melyet Beroaldo Fülöp latin forditásából Enyedi György 1574-ben magyarra is átdolgozott. Ilyen a Gualtieri és Griselda története, melyet bizonynyal Petrarca latin fordítása nyomán Istvánfi Pál 1539 táján foglalt versekbe, ilyen „a két hű barát” meséje, melyet Szegedi Veres Gáspár 1578-ban szintén latinból dolgozott át nyelvünkre. Boccaccio idegennyelvű forditásainak száma légió; nekünk is van a legujabb időkből kettő, fájdalom mind a kettő hézagos gyári munka.

Ábrahám zsidó története.

Amint egykor mesélni hallottam, kedves hölgyeim, volt Párisban egy gazdag kereskedő és jóravaló ember, a kit Giannotto di Civigninek híttak; igen becsületes és egyeneslelkü férfiu, a ki nagyban kereskedett posztóárukkal; ez rendkivül jó barátságban élt egy Ábrahám nevezetü, igen gazdag zsidó emberrel, aki szintén kereskedő volt és szintén egyeneslelkü és becsületes férfiu. Giannotto, látva ennek egyeneslelküségét és becsületességét, kezdte nagyon sajnálni, hogy ilyen derék, okos, jó ember, lelke hitetlensége miatt, el fog kárhozni. És ennek okáért kezdte barátságosan kérni, hagyja el a zsidó vallás tévedéseit és térjen a keresztény vallásra, amelyről láthatja, hogy olyan szent, olyan jó vallás, hogy ennélfogva folyton terjed és gyarapszik, mig ellenben azt is láthatja, hogy a saját vallása mindinkább tért veszit és maholnap semmivé lesz.

A zsidó azt felelte, hogy ő a saját vallásán kivül egyet sem tart sem szentnek, sem jónak és hogy ő ebben született, ebben is akar élni és meghalni; nincs is semmi, a mi ettől eltántorithatná. Giannotto azért nem tágított és néhány nap mulva megint hasonló szavakat intézett hozzá, kimutatva neki - már a milyen együgyüen erre a kereskedők jórésze képes - mely okokból jobb a mi vallásunk a zsidó vallásnál. És ámbátor a zsidó nagy mester volt a zsidó hitben, mindazonáltal, akár a Giannotto iránti nagy barátsága indította meg, akár mert talán a Szentlélek alkalmas szavakat adott annak a gyengetudásu embernek szájába: nagyon kezdtek neki tetszeni Giannotto bizonyitgatásai; de mégis csökönyös volt az ő hitében és nem engedte magát megtérittetni.

De valamint állhatatos maradt a zsidó, azonképen Giannotto sem szünt meg őt sürgetni; ugy hogy legyőzve a folytonos unszolástól, egyszer csak igy szólt:

- Ládd-e, Giannotto, te azt szeretnéd, legyek kereszténynyé; én erre kész is vagyok, még pedig annyira kész, hogy előbb el akarok menni Rómába és ott meg akarom nézni azt, a kiről te azt mondod, hogy isten helytartója a földön; meg akarom figyelni viselkedését, erkölcseit, valamint az ő kardinális testvéreiét is. S ha ezeket olyanoknak látnám, hogy részben a te szavaidból, részben ő általok megérteném, hogy a ti vallásotok jobb az enyémnél, miként te ezt nekem bebizonyítani törekedtél, megteszem, a mit mondtam; de ha nem, zsidó maradok.

Mikor Giannotto ezt hallotta, nagyon szomoru volt, azt mondva magában: Imhol kárba veszett fáradságom, holott azt hittem, már nagyon jól boldogultam általa és már ez embert meg is térítettem. De ha ez elmegy a római udvarba és látja ott a papok bűnös és szennyes életét: nem hogy zsidóból kereszténynyé lenne, hanem még ha keresztény is volna, akkor is minden bizonynyal fölvenné a zsidó vallást.

Aztán Ábrahámhoz fordulva igy szólt:

- Ugyan, ugyan, barátom, hogy' szánnád rá magadat olyan nagy fáradságra, olyan nagy költségre, a minővel ilyen Rómába való utazás jár - nem is beszélve arról, hogy olyan gazdag emberre nézve, a milyen te vagy, a szárazföld is, a tenger is, tele van veszedelemmel. Hát azt hiszed, nem találsz itt senkit, a ki rád adja a keresztvizet? Ha pedig egynémely kétséged volna ama vallás tekintetében, a melyről veled beszélek: hol vannak ennek nagyobb tudósai, bölcsebb férfiai, mint itt, a kik fölvilágosíthatnak mindabban, amit akarsz és a mit kérdeznél? Hát azért az én vélekedésem szerint ez a te utazásod fölösleges. Gondold azt, hogy ott is csak olyanok a főpapok, a milyeneknek itt láthattad őket, sőt annál jobbak, mennél közelebb vannak a főpásztorhoz. Azért, ha tanácsomat követed, elteszed ezt a fáradságot máskorra, valami búcsujárásra, amelyre esetleg én is elkisérlek.

A zsidó erre igy felelt:

- Elhiszem neked Giannotto, hogy ugy van, ahogy te mondod; de, hogy ne hiába szaporitsam a szót, ha te azt akarod, hogy megtegyem, amire annyira kértél, el vagyok rá tökélve, hogy megyek; különben nem lesz az egészből semmi.

Giannotto, látva, hogy minden áron akarja, ezt mondta neki: Hát akkor eredj Isten hirével. De magában azt gondolta, hogy ebből se lesz ám soha keresztény, ha egyszer látta a római udvart. Ám több szót nem vesztegetve, abbahagyta a dolgot.

A zsidó lóra ült, s a milyen gyorsan csak birt, elment a római udvarba. Hogy a városba ért, az ottani zsidók nagy tisztességgel fogadták. Ott lakta alatt, nem szólva senkinek, hogy miért jött, kezdte óvatosan megfigyelni, hogyan viselkedik a pápa, meg a kardinálisok, meg a többi főpapok, meg az összes udvari emberek. És részben maga vette észre (mert nagyon okos ember volt), részben a mások tudósításaiból látta, hogy a legelsőtől a legutolsóig, általában valamennyien a legtisztességtelenebb módon űzik a paráznaság bűnét, a lelkiismereti furdalás, a szégyenérzés minden zabolája nélkül, mig másrészt akármily dolognak kieszközlésében nem kis hatalma van a czéda nők és a czéda fiugyermekek közbenjárásának. Azonkivül nyilván megismerte, hogy szeretnek sokat inni, részegeskedni s hogy a paráznaságon kivül, mint a barmok, csak a hasuknak élnek. Még jobban szemügyre véve a dolgokat, látta, hogy valamennyien fösvények, kapzsiak, hogy az embervért, sőt a keresztény vért, épugy mint az isteni dolgokat - akárminők is, akár áldozatokhoz, akár javadalmakhoz tartozók - pénzen adják-veszik, nagyobb kufárkodást űzve ezekkel, több ügynököt tartva e czélból, mint a hány Párisban posztóval vagy egyéb portékával foglalkozik s hogy a nyilvánvaló simoniát „közbejárás”-nak nevezték el, a „dőzsölést” „táplálkozás”-nak, minthogy ha az Uristen (ne is beszéljünk a szók értelmének kiforgatásáról) nem ismerné a gonosz lelkek szándékát és emberek módjára, a dolgok nevével engedné magát félrevezetni. Mindezek és egyéb dolgok is, melyekről hallgatni kell, igen nagyon bántották a zsidót, a ki józanéletű, szegény ember volt. Azt gondolva, hogy már eleget látott, eltökélte, hogy visszatér Párisba, és igy is tett.

Giannotto, megtudva, hogy hazaérkezett és semmit sem remélve kevésbbé, mint hogy a zsidó ki fog térni, meglátogatta és nagyon megörültek egymásnak. Mikor a zsidó már néhány napig pihent volt, megkérdezte tőle Giannotto, mi a véleménye a Szentatyáról, a kardinálisokról s a többi udvari emberekről. A mire a zsidó nyomban ezt felelte:

- Rossz a véleményem - az isten is rosszat adjon nekik, ahányan csak vannak! Amondó vagyok, hogy, ha jól itélek, ott semmiféle papi emberben nem véltem látni semmiféle szentséget, semmiféle alázatosságot, semmiféle jó cselekedetet, vagy jó életre való példát, vagy egyéb jót. Hanem igenis láttam, hogy valamennyien annyira szeretik a paráznaságot, a fösvénységet, a dorbézolást, hogy én azt a helyet inkább ördögi, mint isteni cselekedetek kohójának tartom. S a mennyire én látom, ugy rémlik nekem, hogy a ti Pásztorotok, s következésképen a többiek is, minden iparkodásukkal, minden ügyességükkel, minden fortélyukkal csak azon vannak, hogy semmivé tegyék, kiüzzék a világból a keresztény vallást, holott e vallás alapjainak, oszlopainak kellene lenniök. S mivelhogy látom, hogy még sem az történik, a miért ők dolgoznak, hanem ellenkezőleg a ti vallásotok folyton gyarapszik és fényesebb és hiresebb lesz: méltán gondolom, hogy e vallásnak, mint bármely másnál igazabbnak és szentebbnek, valóban a Szentlélek az alapja és oszlopa. Ezért hát, mig annakelőtte makacsul és szilárdul álltam ellen biztatásaidnak és nem akartam kereszténynyé lenni, most nyiltan megmondom neked, hogy semmi áron nem tágítanék a kikeresztelkedéstől. Jerünk hát a templomba és ott, a ti szent vallásotok szokásos szertartása szerint kereszteltess meg.

Giannotto, a ki ezzel homlokegyenest ellenkező következtetést várt: amint ezt hallotta, a legboldogabb ember volt a világon. S elmenve amazzal a párisi Nôtre-Dame templomba, kérte az ottani papokat, adják rá Ábrahámra a keresztvizet. Ezek, amint hallották kivánságát, nyomban teljesítették; Giannotto emelte őt ki a keresztvízből és Jánosnak nevezte; aztán igen kiváló férfiakkal megtaníttatta a mi szent vallásunkra, melyet ő hamar meg is tanult, s aztán jó, derék és szent életü ember lett belőle.

Calandrino.

Volt nemrég a mi városunkban, amely mindig bővelkedett a legkülömbözőbb fajtáju, furcsa erkölcsü emberekben, egy Calandrino nevü festő, együgyü, bogaras lélek, aki jobbára két más festővel volt együtt, egy Bruno és egy Buffalmacco nevüvel, akik mindketten tréfakedvelő, de egyébként ügyes és okos férfiak voltak. Ezek szerettek Calandrinoval együtt lenni, mert a szokásain és az együgyüségén sokszor nagyot mulathattak. Hasonlóképen volt akkor Flórenczben egy csudaszép fiatal ember, aki mindenben, a mihez csak fogott, ügyes és elmés volt, s akit Maso del Saggionak híttak. Ez is hallott egyetmást a Calandrino félkegyelmü voltáról és föltette magában, hogy majd ő is szerez magának egy kis mulatságot ennek az embernek a révén, olyképen, hogy valami csínyt űz vele, vagy elhitet vele valami bolond dolgot.

Egyszer véletlenül ott találta a San Giovanni templomban és látta, a mint az nagy figyelemmel nézegette festményeit és fafaragásait annak a tabernaculumnak, a mely a templom oltára fölött van és a melyet csak nemrég helyeztek volt oda. Azt gondolta, hogy a hely és az idő is kedvez az ő szándékának, azért hát beavatva egy barátját abba, a mit tenni akart, ketten együtt közeledtek ahhoz a helyhez, a hol Calandrino egymagában ült, s ugy téve, mintha nem vennék őt észre, elkezdtek beszélgetni külömböző kövek csudaerejéről, melyeket Maso olyan hatásosan tárgyalt, mintha valami kiváló nagy kő-szakértő volna. Calandrino figyelni kezdett erre a beszélgetésre, aztán kis vártatva maga is fölkelt, és hallva, hogy nem titkokat beszélnek, hozzájuk csatlakozott. Ennek nagyon megörült Maso. Mikor aztán folytatta beszédjét, Calandrino megkérdezte, hol találhatni ezeket az annyira csudatékony köveket.

Maso azt felelte, hogy a legtöbbet Berlinzoneban találják, a baszkok földjén, egy Süsdmeg nevü vidéken, a hol a szőlőtőkét kolbászszal kötözik s a hol egy ludat garason kaphatni, s ráadásul még egy fiatal libát is adnak; van ott egy hegység is, a mely csupa reszelt parmezán sajt; a kik a hegyen állanak, egyebet sem csinálnak, mint makarónit és sajtos kalácsot, a miket aztán kappanlevesben megfőznek és ledobálnak a hegyről jobbra-balra, odalenn pedig, a ki mennyit tud, elkapdos; folyik ott egy édes borpatak is, olyan jó, hogy jobbat senki sem ivott és soha egy csepp viz sincsen a borban.

- Oh, szólt Calandrino, e' már aztán pompás vidék; de mondd csak, mit csinálnak azokkal a kappanokkal, melyeket azok az emberek megfőznek?

- Mind megeszik a baszkok, felelt Maso.

Calandrino azt kérdezte erre:

- Voltál már ott valaha?

- Hogy voltam-e ott valaha? - felelt Maso. - Nem egyszer, százszor sem.

- S hány mértföldnyire van az az ország? kérdezte Calandrino. Maso pedig azt felelte:

- Van vagy ezer meg egy fél, ha te oda jöhetnél.

- Hát akkor, szólt Calandrino, messzebb lehet, mint az Abruzzok.

- Ugy van, felelt Maso, egy kicsit odább.

Az együgyü Calandrino, látva, hogy Maso ezeket a szavakat egyetlen arczfintorítás és egyetlen mosoly nélkül ejti, ugy elhitte, mint a legnyilvánvalóbb igazságot és olyan szentnek tartotta.

- Biz az nekem nagyon is messze van, szólt; de ha közelebb volna, bizony mondom, egyszer elmennék oda veled, csakhogy lássam, hogy' röpködnek le azok a makaroni-szálak és hogy nagyot faljak belőlük. De mondd csak, Isten áldjon, erre a mi vidékünkön nem találhatni efféle csodaköveket?

Maso pedig felelt:

- Dehogy nem, van itt is kétféle kő, igen nagy erejű; az egyik a settignanoi és a montiscii sziklakő, a melyekből ha malomkövet csinálnak, liszt készül; ezért szokták mondani arra felé, hogy „mennyből az irgalom jő, Montisciből malomkő.” De annyi ilyen malomkő van, hogy náluk olyan kevés a becse, mint akár a smaragdnak, a melyből nagyobb hegyeik vannak, mint a Morello, a mely még éjfélkor is ugy ragyog, hogy eltátod a szádat tőle. És tudd meg, hogy a ki efféle szép apró malomköveket csinálna és előbb átfúrva, összekötözné őket gyűrűbe, aztán elvinné a szultánhoz, azt kapna értük, a mit csak akar. A másik kő az, a melyet mi kőtudósok heliotropiának hivunk; ennek is igen nagy az ereje, mert a ki magánál hordja: azt, mialatt nála van, senki más nem láthatja ott, a hol nincsen.

Szólt erre Calandrino:

- No már ez csakugyan nagy erő; de hát hol találhatni ezt a másik követ?

Maso azt felelte, hogy a Mugnone vize mellett.

- S milyen vastag a kő? kérdezte Calandrino.

- Nem egyforma, felelte Maso; van vastagabb és vékonyabb, de mindnek szinte fekete a szine.

Calandrino, jól megjegyezve mindezeket ugy tett, mintha más dolga volna és elvált Masotól, de eltökélte magában, hogy megkeresi azt a követ; de azt is elhatározta, hogy nem teszi a nélkül, hogy be ne avatná a dologba Brunot és Buffalmaccot, a kiket különösen szeretett. Elindult hát ezeknek a keresésére, hogy haladék nélkül, előbb mint más emberek, elmehessenek a kőért, s a délelőtt hátralevő részét csak az ő keresésükkel töltötte. Végre, mikor már elmult a nona (fél tizenkettő felé), eszébe jutott, hogy ott dolgoznak a faenzai apáczák kolostorában; s ámbár igen nagy meleg volt, cserben hagyta minden egyéb dolgát, szinte futva ment hozzájuk és kiszólítva őket, igy szólt:

- Pajtások, ha elhiszitek, a mit mondok, mi lehetünk a leggazdagabb emberek Firenzében; mivelhogy hallottam egy szavahihető embertől, hogy a Mugnone mellett olyan követ lehet találni, a melyet ha az ember magánál hord, senki más meg nem láthatja. Azért azt hiszem, jó lesz, ha mi halogatás nélkül, mielőtt még más oda mehetne, elindulunk azt a követ megkeresni. Ráakadunk bizonyosan, mert én tudom, hogy milyen; s ha egyszer megtaláltuk, mi egyéb tenni valónk sem lesz, mint zsebre vágni s elmenni a pénzváltók asztalaihoz, a melyek tudjátok, hogy mindig tele vannak garasokkal és forintokkal, s elveszünk onnan annyit, a mennyi nekünk tetszik. Senki sem lát meg bennünket; igy aztán rögtön meggazdagodunk, s nem kell az egész áldott nap, mint a csiga-bigának, piszkitanunk a falakat.

Bruno és Buffalmacco ennek hallatára elkezdtek magukban nevetni; egymásra pislogatva ugy tettek, mintha szörnyen csodálkoznának és felette dicsérték a Calandrino tanácsát.

- De, kérdezte Buffalmacco, hogy hijják azt a követ?

Calandrino, aki kurta eszű volt, már elfeledte a nevét, s azért csak azt felelte:

- Mit bánjuk mi, akárhogy hijják, ha csak tudjuk, milyen az ereje? Én azt hiszem, menjünk és keressük meg, ne álldogáljunk itt tovább.

- Jó, jó, szólt Bruno, de hát milyen formája van?

- Mindenféle, szólt Calandrino, csak valamennyinek a szine fekete. Azért azt hiszem, csak össze kell szednünk mindazokat a köveket, a melyek feketék, addig, a mig arra a bizonyosra is ráakadunk. Hát ne vesztegessük az időt, jerünk.

Erre Bruno igy felelt: Hát várj. És Buffalmacco felé fordulva szólott:

- Nekem ugy rémlik, hogy okosan beszél Calandrino; de nem hiszem, hogy alkalmas volna ez az idő, mert a nap most delel, épen rátűz a Mugnone vidékére, s ugy megszárítja mind a köveket, hogy most fehéreknek látszanak azok is, a melyek reggel, mielőtt a nap megszárította őket, feketéknek tetszenek. Azután meg ma munkanap van, és ki egyért, ki másért, sok ember van most a Mugnone vidékén, a kik ha látnának, kitalálhatnák, mi járatban vagyunk, és talán ők is ugyanugy tennének; megeshetnék, hogy az ő kezükbe jutna a kő, nekünk meg a nagy mohóságtól felkopnék az állunk. Én azt tartom, ha ugyan ti is jónak látjátok, hogy ez olyan munka, a melyet reggel kell elvégezni, a mikor könnyebben meg lehet különböztetni a fehér követ a feketétől, és ünnepnapon, a mikor nincsen ott senki, a ki megláthat bennünket.

Buffalmacco igen helyeselte Bruno tanácsát és Calandrino is belenyugodott. Megállapodtak hát abban, hogy vasárnap reggel mind a hárman elindulnak megkeresni azt a követ; Calandrino erősen lelkükre kötötte, hogy erről a dologról senkinek a világon ne szóljanak egy hangot sem, mert neki is ugy mondták meg, hogy titok maradjon. S hogy ezzel végeztek, elmondta nekik azt is, a mit a Süsdmeg vidékről hallott, szörnyen esküdözve, hogy ugy van, a hogy mondja.

Mikor Calandrino elhagyta őket, Bruno és Buffalmacco megbeszélték egymás közt, mit csináljanak ebben a dologban. Calandrino már nehezen várta a vasárnap reggelt. S mikor az elérkezett, már hajnalhasadtakor felkelt, hivta pajtásait, és igy aztán, kimenve a San Gallo kapun át és leszállva a Mugnone völgyébe, elkezdtek ott lefelé menni, fürkészve a követ. Calandrino - ő volt a legbuzgóbb - előre ment és nagy sebesen ugrálva majd ide, majd oda, a hol csak megpillantott egy fekete kavicsot, mindjárt rávetette magát, felszedte és keblébe tette. Pajtásai utána mentek és ők is felszeddegéltek egy-egy követ. De Calandrino alig ment egy kis ideig, már egész tele volt kebele kavicscsal. Azért most felemelte kabátja csücskeit, - jó bő kabátja volt - mindkét felől leszijazta őket s igy jókora köténytformált; de csakhamar ez is tele lett. Kis vártatva köpenyegéből is köténytcsinált és ezt is telerakta kavicsokkal. Bruno és Buffalmacco látták, hogy Calandrino már egészen megrakodott és hogy már közeledik az ebéd ideje is, s azért, a hogy előzetesen kicsinálták, Bruno igy szólt Buffalmaccohoz:

- Hát Calandrino hol van?

Buffalmacco, a ki ott látta maga előtt Calandrinot, jobbra fordult, balra fordult, nézegetett s aztán azt felelte:

- Nem tudom én, de még az imént itt járt előttünk.

- Ha még az imént itt is volt, én mégis egész bizonyosnak tartom, hogy most otthon van és ebédel, minket pedig itt hagyott ebben a bolond munkában, hogy fekete kavicsot keresgéljünk a Mugnone mellett.

- Jól is tette, szólt Buffalmacco, hogy rászedett és itt hagyott bennünket, ha mi olyan csacsik voltunk és hittünk neki. Rajtunk kivül ki lett volna olyan együgyü, hogy elhitte volna, hogy a Mugnone mellett ilyen csodakövet lehet találni?

Calandrino, hallva e szavakat, azt képzelte, hogy az a kő már kezébe akadt, és hogy annak a varázsa okozza, hogy amazok nem láthatják, bárha előttük van. Roppant megörült hát szerencséjének és egy szót sem szólva nekik, eltökélte, hogy már most haza megy; vissza is fordult és megindult. Buffalmacco, a hogy ezt látta, igy szólt Brunohoz:

- Hát mi mit csináljunk? Mi nem megyünk haza?

- Jerünk mi is, felelt Bruno, de Isten ugy segéljen, hogy engem ugyan Calandrino többet fel nem ültet, és ha most előttem járna, ugy a hogy előttem járt egész reggel, ugy sarkon dobnám ezzel a kővel ni, hogy egy hónapig is megemlegetné ezt a tréfáját!

És ugyanabban a pillanatban, a hogy ezt mondta, már fogta is a kavicsot és jól sarkon dobta vele Calandrinot. Calandrinonak ugyancsak fájt a dobás, emelgette is a lábát és szuszogott is, de azért nem szólt, csak ment tovább. Buffalmacco is fogott most egy kavicsot, azok közül, melyeket felszedett volt és azt mondta:

- Látod-e Bruno itt ezt a kavicsot? Ugy szeretném vele ágyékon dobni azt a Calandrinot!

El is hajitotta és a jó erős dobás amazt csakugyan ágyékon találta. Szóval, ilyenformán, majd ezt majd azt mondva, a Mugnonetól egész a San Gallo kapuig egyre hajigáltak kövekkel. Itt aztán eldobva a kavicsokat, a melyeket felszedtek volt, kis ideig beszéltek a finánccokkal; ezek aztán, beavatva a dologba, ugy tettek, mintha nem látnának semmit és magukban óriásit kaczagva, szó nélkül átengedték Calandrinot. Ez pedig nem állva meg sehol, lakására ment, a mely a Canto alla Macina közelében volt; s a szerencse abban is kedvezett a csinynek, hogy miközben Calandrino a folyócska mentén s aztán a városon végig haladt, senki meg nem szólitotta, a mint hogy kevés emberrel is találkozott, mert majdnem mindenki ebédelt.

Calandrino hát, ekképen megrakodva, házába érkezett. Véletlenül a felesége, a kit monna Tessának hivtak - szép, derék asszony volt - a lépcső alján állott; már aggódott kissé, hogy hol marad oly soká férje, s most, mikor látta jönni, elkezdett zsémbelődni:

- Hát te nem tudsz rendes időben megjönni? Már minden ember megebédelt, s te most térsz vissza ebédelni!

Hallja ezt Calandrino, s látva, hogy látják, haraggal és keservvel kifakad:

- Jaj, te átkozott némber, hát itt kellett álldogálnod? Tönkre tettél! De bizony Isten, megadod az árát!

S hamar felmenve egy kis szobájába, lerakta a sok követ, a melyet magával hozott, aztán dühösen rárontott a feleségére, s hajánál fogva földhöz vágta, aztán pedig kézzel-lábbal, a hogy csak birta, öklözte és rugdosta egész testét, ugy hogy egy hajszála és egy csontja se maradt bántatlan, hiába rimánkodott az irgalomért összekulcsolt kézzel.

Buffalmacco és Bruno, miután egy ideig még ott nevetgéltek a finánczokkal, lassú lépésekkel követni kezdték Calandrinot. Mikor lakása küszöbére értek, s hallották, milyen rémséges ütlegekkel traktálja feleségét: ugy téve, mintha csak most érkeznének, szólitották. Calandrino egészen kiizzadva, neki vörösödve és pihegve lépett az ablakhoz s kérte őket, jöjjenek fel hozzá. Ők, nagy zavarodást mutatva, felmentek és látták, hogy a szoba tele van kavicsokkal s az egyik sarokban nagy keservesen ott sirdogál az asszony, haja szétzilálva, ruhája össze-vissza tépve, arcza egész kék és sebes; a szoba másik oldalán pedig Calandrino ült, neki-vetkőzve és alig-alig szuszogva, mint a ki nagyon elfáradt. Kis ideig nézték, aztán kérdezték:

- Hát ugyan mi ez, Calandrino? Falazni akarsz, hogy annyi kő van itt? Aztán hozzátették: Hát monna Tessának mi baja? Ugy látszik, megverted; miféle uj divat ez?

Calandrino, fáradtan a sok kőczipeléstől, meg a dühtől, melylyel ellazsnakolta az asszonyt, búsan, hogy elveszettnek hitte szerencséjét, nem tudott annyira magához térni, hogy felelni birt volna a kérdésre.

Buffalmacco azonban nem hagyta annyiban a dolgot és ujra kezdte:

- Calandrino, mit csináltál velünk? Előbb elvezettél megkeresni azt a drága követ, aztán azt se mondtad, befellegzett, hanem ott hagytál a Mugnone mellett, mintha bolondok volnánk s haza jöttél; ezt bizony nagyon rossz néven veszszük tőled. De utólszor csaptál be minket ily rútul!

Erre aztán Calandrino erőt vett magán és ezt felelte:

- Ne haragudjatok, pajtásaim, mert másként van ám ez a dolog, mint a hogy ti gondoljátok. Én - jaj nekem nyomorultnak! - megtaláltam ám azt a követ. Akarjátok bizonyságát, hogy az igazat mondom? Mikor legelőször kérdeztétek egymástól, hol vagyok, ott voltam előttetek, alig tiz rőfnyire, s látva, hogy ti mögöttem haladtok és mégsem láttok, megindultam és folyton kissé előttetek járva, mentem tovább.

S igy elejétől végig elbeszélte nekik, mit csináltak, mit mondtak, megmutatta nékik a hátát meg a sarkát, hogy' összehajigálták a kavicsokkal, s aztán folytatta:

- S a mondó vagyok, hogy a mikor a kebelemben ezzel a sok kővel, a melyet itt láttok, átmentem a kapun, senki egy hangot se szólt hozzám, pedig tudjatok, hogy milyen kellemetlen és unalmas nép az a finánc, mivel hogy mindent látni akarnak. Az uton is találkoztam egy nehány komámmal és barátommal, a kik mindig meg szoktak szólítani és meghívnak egy-egy pohár borra, de most egyetlen egy se szólt hozzám egy kukkot sem, mivelhogy nem is láttak. Végre mikor haza értem, ez az ördöngős asszony (Isten verje meg!) elém kerül és meglát, mivel - hiszen tudjátok - az asszonyok mindennek a varázsát megtörik. Igy aztán én, a ki már azt hittem, hogy a legboldogabb ember vagyok Firenze városában, a legnyomorultabb lettem. Ezért vertem meg annyira, a mennyire csak birta a két kezem. Nem is tudom, hogy beérem-e ennyivel és nem vágom-e fel az ereit is!.. Átkozott legyen az a minuta is, a melyben először megpillantottam, meg az is, a melyben ebbe a házba jött! S megint fellobbant a haragja s fel akart kelni, hogy ismét rákezdje az agyabugyálást.

Buffalmacco és Bruno, hallva e dolgokat, tetették magukat, mintha szörnyen álmélkodnának, és sokszor helyben hagyták, a mit Calandrino mondott; de olyan nevethetnékjük volt, hogy majdnem belepukkadtak. De mikor látták, hogy az ismét nagy dühösen felkel, hogy megint verje az asszonyt, elébe álltak és visszatartották. Azt mondták, hogy minderről az asszony nem tehet semmit, hanem ő a hibás, a ki tudta, hogy az asszonyok tönkre teszik minden dolognak a varázserejét és mégsem figyelmeztette előzetesen, hogy aznap óvakodjék elébe kerülni. Isten, ugy mondták, megfosztotta ettől az előrelátástól - vagy azért, mert ez a szerencse nem volt neki szánva, vagy azért, mert az volt a szándéka, hogy rászedje a pajtásait, a kiknek rögtön, a hogy megtalálta a követ, ezt meg kellett volna mondania. Sokat kellett még beszélniök, mig végre nagy ügygyel-bajjal kibékítették vele bánatos feleségét, s ott hagyhatták a kővel tele házban, szomorúságba merűlve.

Griselda története.

Már jó régen történt, hogy a saluzzói marchesék családjának feje egy Gualtieri nevű fiatal ember volt, aki, nem lévén se felesége, se gyereke, minden idejét madarászással és vadászással töltötte s nem is gondolt arra, hogy megházasodjék és hogy jó volna a gyerek a háznál, a mi bizony nagyon bölcs dolog volt tőle. Nem tetszett ez az ő népeinek, akik sokszor kérték, ugyan házasodjék már meg, mert különben ő maga örökös nélkül, ők pedig gazda nélkül maradnak; ajánlkoztak is, hogy találnak neki olyant, olyan apától és anyától valót, hogy csak jót lehet tőle remélni és hogy neki is bizonynyal kedvére lészen.

De Gualtieri ezt felelte:

„Barátaim, ti olyasmire nógattok, amiről eltökéltem, hogy sohasem teszem meg; mert meggondoltam, milyen nehéz olyat találni, a kinek a természete hozzánk illik, s milyen sok van az ellenkező fajtából, meg hogy milyen keserves az olyan ember élete, aki nem neki való asszonyba botlik. Bolond mondás az, hogy ti azt hiszitek, meg birjátok itélni a lányt apjáról meg anyjáról, s hogy ennek az alapján tudtok nekem választani olyant, a ki kedvemre lesz; mert ugyan hogy' ismerhetnétek ti meg az apját, hogyan birjátok kitalálni az anyja titkait? De meg, ha ez módotokban is van, milyen gyakori dolog, hogy a lány nem üt sem apjára, sem anyjára! De ha már egyszer olyan nagyon kivánjátok, hogy ilyen béklyóba veressem magamat, Isten neki, ráállok. De hogyha rosszul sülne el a dolog, senki másra ne kelljen vetnem, mint magamra: hát majd csak én magam fogom azt a lányt megkeresni. Hanem azt megmondom, hogy ha ti, akárkit választok is, meg nem becsülitek ugy, a hogy uratok asszonyát megilleti: majd keservesen tapasztalhatjátok, milyen rossz dolog az, hogy szándékom ellenére, csak a ti kéréstekre házasodom."

Azok a jóravaló emberek azt felelték, hogy semmi kifogásuk, csak már menjen, hozzon asszonyt a házhoz.

Gualtierinek már jó ideje megtetszett egy szegény fiatal leány viselkedése, aki egy közeli helységben lakott; szépségre is tetszett neki nagyon, ugy, hogy azt hitte, nagyon jól megélne vele. Azért hát nem is kereskedett egyebütt, hanem rászánta magát, hogy ezt veszi feleségül. Elhivatta a lány apját, a ki nagyon szegény ember volt, s ezzel aztán megegyezett, hogy jól van, elveszi.

Mikor ez megvolt, összehivatta Gualtieri az egész környékről valamennyi jóbarátját s ekképen szólt hozzájuk:

„Édes barátaim, az volt és az most is a kivánságotok, hogy szánjam rá magamat a házasodásra; én hát rá is szántam magamat, nem mintha magam áhitoznám feleségre, hanem inkább, hogy a ti kedvetekben járjak. Tudjátok mit igértetek: hogy akárkit is választok, belenyugodtok és megbecsülitek, a hogy uratok asszonyát megilleti. Nos hát, eljött az ideje, hogy én beváltom, amit igértem és hogy ti is álljatok a ti szavatoknak. Találtam, ide nem messze, egy leányzót, a ki nagyon szivem szerint való; azt el akarom venni és egy pár nap mulva haza is hozom. Legyen hát rá gondotok, hogy szép lakodalmat lakhassunk és hogy tisztességesen fogadhassátok, hogy én is épolyan szótartónak láthassalak benneteket, a hogy ti engemet."

Azok megörültek és azt mondták, nagyon jól van; akárki légyen az a leány, ők asszonyuknak fogják tekinteni és minden tőlük telhető módon megbecsülik. Ennek utána mindnyájan készülődtek, hogy szép, nagy, vigasságos ünnepet csapjanak s hasonlóképen cselekedett Gualtieri is. Elrendezte, hogy a menyegző mennél népesebb és gyönyörűbb legyen, meghivatta rá igen sok jó barátját, rokonát, előkelő nemes urakat és másokat is az egész környékről.

Aztán egy fiatal leány testére, aki a menyasszonyával egyforma termetünek látszott, sok díszes, gazdag ruhát szabatott és varratott. Végül szerzett egy pár övet, egy pár gyürüt s készíttetett egy nagyon szép, drága koronát is, meg minden egyebet, a mi fiatal asszonynak dukál.

Hogy aztán eljött az a nap, a melyre az esküvőt kitűzte volt, úgy másfél órával hajnal hasadta után lóra ült s vele a többiek is, a kik eljöttek, hogy megadják neki a kellő tisztességet. Mikor mindent, a mi kellett, elrendezett, így szólt: „Uraim, már most ideje elindulnunk a menyasszonyért.” Utra kelt hát egész társaságával és elérkezett abba a helységbe, el a leány apjának háza elé. A leány éppen nagysietve jött a forrástól a vizeskorsóval a kezében, hogy a többi leánynyal együtt ő is mehessen nézni a Gualtieri menyasszonyát. A hogy ez őt meglátta, nevén szólította - Griseldának hítták - és megkérdezte, hol van az édesapja. A leány szemérmetesen azt felelte: „Uram, otthon van.” Akkor aztán Gualtieri leszállt a lóról és elrendelve, hogy a többiek várják odakünn, egyes-egyedül ment be a szegény hajlékba, a hol meg is találta a lány apját, akit úgy híttak, hogy Giannucole. S így szólt hozzá: „Azért jöttem, hogy már most feleségül vegyem Griseldát; hanem előbb a te füled hallatára meg akarok tőle egyetmást kérdezni.” S aztán megkérdezte a lánytól, vajjon ha elveszi, mindig azon lesz-e, hogy megnyerje a tetszését, nem fog-e megtántorodni, akármit mond neki, akármit tesz vele, ha szót fogad-e neki mindig, és sok egyéb ilyes dolgot, a mikre a lány mindre azt felelte, hogy igenis.

Most aztán Gualtieri kézen fogta, kivezette és egész társaságának s az egész népnek szeme láttára maga elé hozatta mindazt a ruhát, a melyet csináltatott, azt hamar ráadatta, czipellőjét is lábára huzatta, hajára meg - pedig de borzas volt - rátetette azt a koronát. Mikor ez megvolt és minden ember álmélkodott, ő így szólt:

„Uraim, ez az, a kit én feleségül kivánok, ha ugyan ő is elfogad férjének.”

Aztán a leányhoz fordult, aki ott állt szégyenkezve és nem tudta mire vélni a dolgot, s így szólt hozzája: „Griselda, elfogadsz-e férjedül?” S amaz azt felelte: „Igenis, uram.” S erre Gualtieri így szólt: „Én pedig nőmnek akarlak!” S ezzel az egész nép előtt megesküdött vele. Aztán ráültette egy paripára és tisztes kisérettel haza vitte. Ott aztán ellakták a szép nagy lakodalmat, csak ugy, mintha akár a franczia király lányát vette volna feleségül.

A fiatal asszony, ugy látszott, régi ruháival együtt levetette régi természetét és régi szokásait is. Már mondtuk, hogy arczra is, termetre is szép volt, de most a milyen szép volt, olyan kellemes, kedves, úri viselkedésü is lett, mintha nem is Giannucole lánya lett volna, aki azelőtt birkákat őrizett, hanem valami nemes emberé. Ámulatba ejtett mindenkit, aki azelőtt ismerte. E mellett olyan engedelmes, olyan szolgálatra kész volt a férje iránt is, hogy ez azt hitte, nincs a világon nála elégedettebb, nála boldogabb ember. A férje alattvalói iránt is olyan szives, olyan jóságos volt, hogy senki sem akadt, a ki ne szerette volna jobban önnönmagánál és ne adta volna meg neki szives-örömest a tisztességet. Valamennyien hálát adtak az Istennek, hogy olyan jó sorsba juttatta és ugy fölvitte a dolgát. S mig azelőtt azt mondogatták, hogy Gualtieri bizony nem okos ember módjára cselekedett, a mikor feleségül vette: most azt erősítgették, hogy de bizony ő a legokosabb, legbölcsebb ember az egész világon, mert senki rajta kivül nem birta volna fölismerni, hogy annak a lánynak szegényes ruhája, paraszt gunyája milyen nagy erényeket takar. Nem is telt bele sok idő, s már nemcsak a márkiságban, hanem mindenütt emlegették az asszony derék voltát, helyes viselkedését úgy, hogy a kik ócsárolták a férjét, mikor őt elvette, most éppen ellenkező módon beszéltek.

Nem rég éltek együtt, a mikor az asszony áldott állapotba jutott s a rendes időben megszült egy leánygyermeket, a min Gualtieri igen nagyon megörült. De kis vártatva, valami uj dolog ötlött az eszébe: az, hogy hosszu tapasztalásokkal, elviselhetetlen dolgokkal próbára teszi az asszonyt. Eleinte csak szóval sértette: boszusnak tetette magát, azt mondva, hogy a népe sehogy sem tud bele nyugodni az ő alacsony származásába, kivált hogy látják, hogy gyermeke

is van; hogy nagyon bántja őket az a kis leány is és hogy egyebet se tesznek, csak egyre zugolódnak. A mikor az asszony ezeket hallotta, nem változott egyetlen arczvonása, egy rossz mozdulatot se tett, hanem csak ennyit mondott:

„Tedd velem, uram, azt, a miről azt gondolod, hogy a becsületed, a nyugodalmad megkivánja; én mindenbe belenyugszom. Hiszen jól tudom, hogy a rangom sokkal alacsonyabb az övékénél és hogy nem voltam méltó arra a tisztességre, a melyhez a te kegyességed juttatott.”

Ez a felelet nagyon jól esett Gualtierinak, mert láthatta belőle, hogy bármennyi tisztesség érte is feleségét tőle is, másoktól is, egy csöppet se bizta el magát.

Kis idő multán azt mondta a feleségének, csak ugy kurtán, hogy alattvalói ki nem állhatják azt a leánygyermeket, akit világra hozott. Majd pedig, beavatva a dologba egy bizalmas emberét, elküldte hozzája, hogy ott bánatos arczczal ezeket mondja;

„Óh asszonyom, ha nem akarok halál fia lenni, meg kell azt tennem, a mit az uram rám parancsolt. Azt rendelte, hogy fogjam ezt a kis lányt és...” többet nem mondott.

Az asszony, hallva ezeket a szavakat és látva annak az embernek az arczát s visszaemlékezve arra is, mit mondott a multkor férje, megértette, hogy bizonynyal ugy szól a parancsolat, hogy ölje meg a gyermeket. Azért hát gyorsan kivette a bölcsőből, megcsókolta és megáldotta, és bármekkora fájdalmat érzett is szivében, a nélkül, hogy arczának csak egy izma is megrándult volna, oda tette a gyermeket a szolga ölébe és igy szólt hozzá:

„Fogjad; tedd meg pontosan, a mit az én és a te urad parancsolt; de el ne hagyd ugy, hogy a vadak vagy a madarak felfalják, hacsak urunk nem rendeli.”

A szolga fogta a kis lányt és elbeszélte Gualtierinek, mit mondott a felesége. Ez pedig, bámulva neje állhatatosságát, elküldte a leányt vele Bolognába, egy nőrokonához, kit arra kéretett, nevelje föl és oktassa a gyermeket, de el ne árulja senkinek, hogy kinek a lánya légyen.

Nem sok idővel ezután az asszony ujra áldott állapotba jutott és a rendes időben fiugyermeket szült, a mi Gualtierinek igen nagy örömére vált. De be nem érve azzal, a mit már eddig is tett, még nagyobb gyötrelemmel illette az asszonyt. Egy szép napon ugyanis igy szólt hozzá borus arczczal:

„Asszony, mióta megszületett ez a te fiad, sehogy sincs békességem az embereimtől, annyira keseregnek, hogy Giannucole egy unokája legyen majd az ő urok és parancsolójuk. Azért azt hiszem, hogy ha nem akarom, hogy utóvégre is engem magamat kergessenek el, ezzel a gyerekkel is ugy kell tennem, mint a másikkal, és végre téged is el kell hagynom és más feleség után néznem.”

Az asszony ezt is türödelmes lélekkel hallgatta végig és csak ennyit felelt:

„Uram, csak te légy megelégedve, csak mindenben a te kedvedet töltsed, én velem pedig ne gondolj semmit, mert nekem semmi sem kedves, csak az, a miről látom, hogy neked örömet szerez.”

Pár nap mulva Gualtieri ugyanolyanképen, a hogy annak idején elküldött a leányáért, most elküldött a fiáért is. Most is ugy tett, mintha meg akarná gyilkoltatni, holott ezt is elküldte dajkálni Bolognába, a hová a leányt is küldte volt. S felesége épugy, mint azelőtt a leánynál, most sem árulta el se szavában, se arczában, mit érez. Gualtieri nem győzött ezen csodálkozni, s magában azt mondta, hogy a világ egyetlen asszonya sem birna ilyet megtenni. Ha nem látta volna azelőtt, a mig jóban voltak, hogy mennyire él-hal a gyermekekért, azt hihette volna, hogy azért viselkedik igy, mert föl se veszi a sorsukat; pedig jól tudta, hogy derék asszony és igenis bánkódik rajtuk.

Alattvalói azt hitték, hogy csakugyan megölette a gyermekeit és ugyancsak gyalázták; őt mindenki kegyetlennek tartotta, az asszonyt pedig mindenki szivéből sajnálta. S ha ez előtt a többi asszonyok részvéttel emlegették a megölt gyermekeket, sohasem mondott egyebet, minthogy ő belenyugszik abba, a mit az apjuk rendelt felőlük.

Hogy a leány születése óta ujra eltelt egy pár esztendő, Gualtieri azt hitte, hogy immár itt az ideje, hogy az utolsó próbára tegye az asszony béketürését. Azért hát sok embere előtt azt mondotta, hogy ő már tovább el nem birja viselni, hogy ez a Griselda az ő felesége; belátja már, hogy helytelenül, hebehurgya módon cselekedett, a mikor elvette s azért a befolyásával majd kieszközli a pápánál, hogy az bontsa fel a házasságát, hogy Griseldát elhagyva, más nőt vehessen feleségül - a mit igen sok jóravaló ember nagyon rosszallott. De ő csak azt felelte, hogy ennek meg kell lenni.

Mikor az asszony ezt hallotta s látta, hogy már most neki alighanem vissza kell majd térnie az apja házába, őrizni a birkákat, mint annakelőtte s hogy más asszonyé lesz az, akit ő olyan igazán szeretett, nagyon búslakodott magában. De a hogyan eltűrte a szerencse többi csapását, úgy el volt tökélve arra is, hogy ezt is nyugodtan elviseli. Nemsokára Gualtieri hamis irásokat hozatott Rómából s megmutatta embereinek, hogy íme a pápa megengedi neki, hogy elhagyja feleségét és más nővel keljen egybe.

Maga elé hivatta hát az asszonyt és sok ember jelenlétében ezt mondta neki:

„Asszony, a pápa megengedte, hogy tégedet elhagyjalak és mást vehessek feleségül. S mivelhogy az én őseim hires nemes emberek voltak, urai ennek a tartománynak, mig a tieid egytőlegyig parasztok: el vagyok tökélve, hogy többé te nem lészsz a feleségem, hanem eredj haza apádhoz, hozományoddal együtt, a mit házamba hoztál, én pedig majd elveszek más asszonyt, magamhoz valót, a milyet már találtam is.”

Griselda, hogy ezt hallotta, szinte megtagadva az asszonyi természetet, erőt vett a sírásán és ezt válaszolta:

„Óh uram, én mindig tudtam, hogy az én alacsony származásom sehogy sem illik a te nemesi rangodhoz. Azt, a mi voltam, mig veled éltem, neked és Istennek köszönhettem; sohasem vettem olybá, mintha nekem ajándékozták volna, hanem csak kölcsönnek tekintettem mindig. Most neked ugy tetszik, hogy visszaköveteld, nekem pedig készséggel vissza kell adnom, és adom is. Ime itt a gyürű, melylyel nőddé tettél, fogjad. Azt kivánod, vigyem vissza azt a hozományt, melyet ide hoztam. Ehhez a dologhoz sem neked pénztárosra, sem nekem erszényre vagy teherhordó öszvérre nem lesz szükségem, mert nagyon is jól tudom, hogy szinte pőrén mentem hozzád nőül... Csak egyetlen inget engedj elvinnem abból, a mit nem hoztam ide magammal!”

Gualtierinek inkább sírni lett volna kedve, mint egyébre, de azért az arcza mégis rideg maradt és igy szólt:

„Hát egy szál inget vihetsz magaddal.”

A körülte állók kérték, hogy legalább egy szoknyát adjon neki, hogy ne lássák azt, a ki tizenhárom évig vagy tán még tovább is a felesége volt, ilyen nyomoruságosan, ilyen csúful elmenni a házából, egy szál ingben. De hiába kérték. Igy aztán az asszony egy szál ingben, mezitláb, hajadonfővel ment el, Istennek ajánlva mindnyájukat; igy tért vissza az apjához, sírva és megsiratva mindenkitől, a ki csak látta.

Giannucole sohase birta hinni, hogy Gualtieri igazán feleségének fogja nézni az ő leányát és mindennap várta, hogy ilyesmi fog történni. Félre is tette számára azt a ruháját, melyet azon a reggelen hordott, a mikor Gualtieri elvette. Most elébe adta és a leánya fölöltötte, aztán utána

látott az apró házi teendőknek úgy, a mint annak előtte szokta, erős lélekkel viselve el az ellenséges szerencse ádáz ostromát.

A mikor Gualtieri ezt elvégezte, elhitette az embereivel, hogy a Panago grófok családjából való leányt vesz el feleségül. Nagyban készülődött is már a lakodalomra, és elküldött Griseldáért. Mikor az eljött, igy szólt hozzá:

„Haza hozom már most azt az asszonyt, a kit a minap vettem nőül, s nagy tisztességben akarom részesíteni, a mikor először házamba lép. Tudod, hogy nincs a házban olyan fehér-cselédem, a ki rendbe tudná hozni a szobákat és el birná végezni a többi dolgokat, a mik az ilyen ünnepséghez kellenek. Ezért hát te, a ki ezekhez a házi dolgokhoz jobban értesz bárkinél, rendezd el mindazt, a mi szükséges, hivasd meg azokat az asszonyokat, a kiket akarsz és fogadd őket csak úgy, mintha te volnál itt a háziasszony. Aztán, ha megvolt a lakodalom, megint haza mehetsz.”

Ámbátor ezek a szavak megannyi késszurás voltak Griselda szivének - mert ő bizony nem tudta ugy levetni a férje iránti szeretetét, a hogy a szerencse levette a kezét ő róla - mégis igy felelt neki:

„Uram, én kész vagyok szavadat fogadni.”

S ócska, durva ruhában megint belépve abba a házba, a melyből nem rég egy ingben kellett távoznia, elkezdte a szobákat söpörni és rendezni; Az ágyak fejére, a padokra szép takarókat tétetett, rendbe hozta a konyhát, szóval mindennel maga vesződött, mintha csak valami apró-cseprő pesztra lett volna. Nem is volt addig pihenése, a mig mindent föl nem ékesített és el nem rendezett ugy, a hogy illik.

Hogy ezzel megvolt, a Gualtieri nevében meghítta az összes környékbeli uri asszonyokat és várta az ünnep bekövetkezését. S hogy eljött a lakodalom napja, ámbátor szegényes ruha födte testét, uri asszonyra valló lelki nyugalommal és udvariassággal, vidám arczczal fogadta mind-azokat a nőket, a kik eljöttek.

Gualtieri a közben gondosan fölneveltette gyermekeit annál a bolognai rokonánál, a ki egy Panago grófnak a felesége volt. Immár a leánygyermek tizenkét éves lett és olyan szép, hogy az egész világon sem akadt párja, a fiu pedig már betöltötte hatodik esztendejét. Most el-küldött Bolognába ahhoz a grófhoz és megkérette, sziveskedjék fiával és leányával együtt eljönni Saluzzóba, hozzon magával szép és diszes kiséretet és mondja mindenkinek azt, hogy a leányt a saluzzói marchesének viszi feleségül, senki előtt a leány igazi kilétét el nem árulva.

A gróf úgy is tett, és utra kelve, pár nap mulva a fiuval és a leánynyal s előkelő kisérettel ebédidő táján Saluzzóba érkezett, a hol az egész helység és a szomszéd helységekből is már sokan várták a Gualtieri második feleségét. Ezt az uri asszonyok üdvözölték és bevezették a terembe, a hol terítve volt. Ott Griselda ugy, a mint volt, nyájasan elébe ment és igy szólt hozzá:

„Isten hozta az én úrnőmet!”

Az asszonyok - kik már azelőtt nagyon kérték volt Gualtierit, de persze hiába, hogy engedje Griseldát egy más szobában maradni, vagy legalább kölcsönözzön neki egy ruhát azok közül, melyek az övéi voltak, hogy ne kelljen azon szegényesen a vendégek elé menni - most asztal-hoz telepedtek és megkezdődött az ételhordás. A férfiak mind nézték a leányt és mind egyetértettek abban, hogy Gualtieri jó cserét csinált; de a többiekkel együtt Griselda is nagyon dicsérte őt is, a kis fiut is.

Gualtieri azt hitte, hogy már most elegendő próbáját látta felesége türelmességének; látta, hogy sorsának uj fordulata semmiben sem változtatta meg, s bizonyos volt a felől is, hogy

ebben a viselkedésében nincs semmi ravaszság, mert nagyon egyenes lelkünek ismerte. Igy hát elérkezettnek látta az időt arra, hogy véget vessen az asszony nagy lelki keserűségének, melyet az bátor arcza alatt el birt rejteni.

Oda hivatta hát maga elé és mindenki füle hallatára, mosolyogva azt kérdezte tőle:

„Nos, mit szólsz a mennyasszonyhoz?”

„Uram, felelt Griselda, nekem nagyon tetszik, s ha, a mint nem kétlem, olyan okos, a milyen szép, bizonyos vagyok benne, hogy a világ legboldogabb embere lehetsz az oldalán. De kérve kérlek, ne okozd ennek is azokat a kínszenvedéseket, melyeket a másiknak okoztál, a ki azelőtt volt a feleséged; mert alig hiszem, hogy el birná viselni, egyrészt, mert sokkal fiatalabb, másrészt, mert kényeztetve nevelték, holott az a másik kicsiny korától fogva hozzá volt szokva a sanyarusághoz.”

Gualtieri, látva, hogy az asszony igazán hiszi, hogy ő azt a leányt elveszi, s hogy ebben a föltevésében nagyon bölcsen is beszél, leültette most maga mellé és igy szólt:

„Griselda, immár ideje, hogy gyümölcsét is élvezd a te hosszu türelmességednek és hogy azok, a kik engem kegyetlennek, méltánytalannak, állatiasnak tartottak, belássák, hogy azt, a mit én tettem, előre meggondolt czéllal tettem, meg akarva téged tanítani arra, hogy milyen feleséget akarok, ezeket pedig arra, hogyan kell feleséget választani és megőrizni, s hogy végül magamnak örök nyugodalmat szerezzek, valamig csak veled élek e világon. A mikor megházasodtam, nagyon tartottam tőle, hogy ezt el nem fogom érhetni; s ezért, hogy próbára tegyelek, tudod, hányféle uton-módon kínoztalak és gyötörtelek. S mivelhogy sohasem vettem észre, hogy akár szavadban, akár tetteidben kedvem ellen cselekedtél volna s beláttam, hogy tebenned valóban azt az örömet találtam, melyet kerestem: most az a szándékom, hogy neked egyetlen órában visszaadjam, a mitől annyi órán át megfosztottalak s nagy jósággal gyógyítsam azokat a sebeket, melyeket tőlem kaptál. Ezért hát tudd meg, hogy ez, a kit te menyasszonyomnak hittél, és az ő testvére: a te és az én gyermekeim. Ezek azok, a kikről te, miként mások is, sokáig azt hitted, hogy kegyetlenül megölettem őket. Én pedig a te férjed vagyok, a ki mindennél jobban szeretlek, mert azt hiszem, azzal dicsekedhetem, hogy senkisem örülhet nálam jobban a feleségének.”

Ezt mondván, megölelte és megcsókolta. Aztán fölkelt ő is, meg az asszony is, a ki sírt örömében, és odamentek, a hol leányuk álmélkodva hallgatta volt e dolgokat, és megölelve őt is, öccsét is: őt is, meg a többieket is fölvilágosították minden felől. Az asszonyok pedig vidáman fölkeltek az asztal mellől és bekisérték Griseldát a kamarába, a hol sok szerencsekivánattal levettették vele ruháját s a magáéból való fényes köntöst adtak rá s aztán, mint igazi uri asszonyt - noha rongyaiban is annak látszott - kisérték vissza a terembe. Itt aztán a gyerekekkel együtt csodaszép ünnepet ültek, a melyen mindenki igen-nagyon örült az esetnek. A mulatság és a vigasság mind elevenebb lett és napokig is elhuzódott. Most mindenki bölcsnek itélte Gualtierit, noha azt a próbát, melynek feleségét alávetette, nagyon is keménynek és túlzottnak tartották. De leginkább Griselda okosságát magasztalta mindenki.

Panago gróf pár nap mulva visszatért Bolognába, Gualtieri pedig Giannucolét elhítta munkája mellől és mint ipját, jól ellátta, úgy hogy tisztességben és nagy örömben élt öregkora legvégéig. Maga Gualtieri pedig, miután nagyurasan férjhez adta leányát, még igen sokáig boldogan élt Griseldával, mindig megbecsülve őt, a hogy csak birta.

Nastagio degli Onesti.

Ravennában, egy igen régi romagnai városban, hajdan nagyon nemes és kedves emberek laktak, köztük egy Nastagio degli Onesti nevű fiatal ember is, a ki apjának és egy nagybátyjának halála következtében mérhetetlenül gazdag volt. Nőtlen fiatal ember lévén, beleszeretett (mint már a fiatal emberek közt szokás) messer Paolo Traversari egy leányába, a ki nála sokkal előkelőbb volt; de ő mégis remélte, hogy cselekedetei által meg fogja nyerni a lány szerelmét. Csakhogy bármily nagy, szép és dicséretes dolgokat művelt, mindezek nemcsak nem használtak, hanem szinte ugy látszott, hogy ártanak neki: oly kegyetlennek, durvának, vadnak mutatkozott iránta a szeretett leány, a ki lehet, hogy rendkivüli szépsége, lehet, hogy nemesi rangja miatt olyan büszke és fenhéjázó lett, hogy sem az ifjú nem tetszett neki, sem semmi, a miben az ifjú kedvét lelte. Nastagionak olyan nehéz volt ezt elviselni, hogy mikor elpanaszolta keservét, fájdalmában sokszor az a vágya támadt, hogy elveszitse magát; aztán, mégse hajtva végre szándékát, sokszor feltette magában, hogy egészen elszakad a leánytól, vagy pedig, ha tudja, épen ugy meggyülöli, a hogy őt magát gyülölte a leány. De hiába volt ez a szándéka is, mert ugy látszott, hogy minél inkább megfogyatkozik reménysége, szerelme annál inkább növekszik.

Mikor ennélfogva nem hagyott fel sem szerelmével, sem mérhetetlen költekezésével, némely barátja és rokona már azt hitte, hogy ő saját magát is, vagyonát is semmivé fogja tenni. Sokszor kérték is, tanácsolgatták is neki, hogy utazzék el Ravennából és egy kis időre menjen lakni más helyre, mivel ilyenformán megcsappanna szerelme is, kiadásai is. Ezt a tanácsot Nastagio sokszor nevette; de mikor azok még egyre unszolták, nem birva már nemet mondani, azt mondta, szót fogad. Neki készülődött nagyban, mintha csak Francziaországba, Spanyolországba vagy valami más távoli helyre akarna menni, lóra ült és számos barátjától kisérve, távozott a városból és elment egy Ravennától mintegy három mértföldnyire levő helységbe, melyet Chiassinak híttak. Azután azt mondta kisérőinek (mivel sátorrudakat és szőnyegeket is hozott magával), hogy ő ott akar maradni, ők meg csak menjenek vissza Ravennába. Ott hát sátort is ütött és elkezdte a legszebb, legpazarabb életet élni, a mit csak lehet, majd ezt, majd azt híva meg vacsorára és ebédre, csak ugy, mint azelőtt szokta volt.

Történt pedig, hogy május eleje felé, mikor már nagyon szép idő járt, megint töprengett az ő hölgye kegyetlenségén; s azt parancsolva cselédeinek, hagyják magára, hogy háborítatlanul gondolkozhassék, ment-mendegélt, s igy elmerülve gondolataiba, elbolyongott egész a tölgyerdőig. Mikor már a napnak ötödik órája is csaknem elmullott s ő már jó félmértföldnyire bement az erdőbe, elfeledve evést is, minden mást is: ugy rémlett neki, mintha roppant hangos sirást és asszonyi jajkiáltásokat hallana. Felrezzenve édes gondolataiból, s felemelve fejét, hogy lássa, mi az: igen meg volt lepve, mikor a tölgyerdőben találta magát. Hogy aztán maga elé nézett, cserjékből és szilfákból álló igen sürü haraszton át egy gyönyörü szép leányt látott maga felé szaladni, haja szétzilálva, maga egészen összekarczolva az ágaktól és a tüskéktől, a ki sirt és hangosan kiáltott kegyelemért; a leány oldala mellett pedig ott látott két óriási vad komondort, melyek szilajul futottak mellette, sokszor kegyetlenül harapdálták, a hol csak érték; mögötte pedig fekete paripán barna lovast pillantott meg, nagyon haragos arczut, kezében szablya, a ki rémületes gyalázó szavakkal a leányt halállal fenyegette.

Ez a dolog álmélkodást és egyuttal rémületet is keltett lelkében, végül pedig sajnálkozást a boldogtalan asszony iránt, a miből aztán az a vágya támadt, hogy, ha lehet, megszabadítsa ebből a halálos ijedtségből. De nem lévén nála fegyver, egy faágat vágott le bot gyanánt, s igy ment a kutyákkal és a lovassal szembe. De a lovas ember ezt látva, már messziről feléje kiáltott:

- Nastagio, ne avatkozzál e dologba, hadd bánjanak a kutyák és én magam ezzel a gonosz asszonynyal ugy, a hogy megérdemelte.

S miközben ezt mondta, a kutyák jó erősen lágyékon ragadva az ifjú nőt, megállították, a lovag pedig leszállt paripájáról. Nastagio oda ment hozzá és igy szólt:

- Nem tudom, ki vagy te, a ki engem ismersz; de annyit mondhatok neked, hogy nagy gyávaság egy fegyveres lovag részéről, megölni akarni egy asszonyt és kutyákat uszítani a nyomába, mintha vadállat volna. Biz' Isten, én meg fogom védelmezni, a mennyire tőlem telik!

A lovag erre így szólt:

- Nastagio, én földid voltam; te még kis gyermek voltál, mikor én, a kit messer Guido degli Anastaginak híttak, még sokkal szerelmesebb voltam ebbe a nőbe, mint te vagy a Traversari-leányba. De az ő gőgössége és kegyetlensége oly szerencsétlenné tettek, hogy egyszer ezzel a karddal, melyet kezemben látsz, kétségbeesésemben megöltem magamat, s ezért örök kárhozatra vagyok itélve. Nem telt bele nagy idő, s meghalt az a nő is, a ki halálomnak módfelett örvendett s kegyetlenségének, valamint a kínjaimban való örömének bűne miatt, (melyet nem bánt meg, mert azt hitte, hogy azzal nemcsak nem vétkezett, hanem még érdemet is szerzett) őt is hasonlóképen a pokol gyötrelmeire itélték s arra van itélve ma is. S mikor oda leszállott, azt szabták ránk büntetésül: rá, hogy fusson előlem, rám, a ki hajdan annyira szerettem, hogy üldözzem, mint halálos ellenségemet, nem pedig mint kedvesemet; s valahányszor utólérem, annyiszor ölöm meg ezzel a karddal, melylyel megöltem enmagamat, felnyitom hátát, és azt a kemény és hideg szivet, melybe sohasem tudott beférkőzni sem a szeretet, sem a részvét, egyéb belső részeivel egyetemben, miként rögtön látni fogod, kivetem testéből, és ezeknek a kutyáknak dobom eledelül. De nem telik bele nagy idő, hogy ő, miképen Isten igazságossága és hatalma akarja, feltámad, mintha nem is lett volna halva, s előlről kezdi fájdalmas menekülését, s a kutyák meg én az ő üldözését; s úgy szokott történni, hogy minden pénteken ebben az órában itt érem el s itt gyötröm meg olyan módon, a hogy mindjárt látni fogod. De ne hidd, hogy a többi napokon pihenünk, mert akkor meg más helyeken érem utól, olyanokon, a hol kegyetlenül gondolkozott felőlem vagy cselekedett irántam. S hogy igy szeretőjéből ellensége lettem, ilyképen kell őt követnem annyi esztendeig, a hány hónapig ő irántam kegyetlen volt. Engedd hát végrehajtanom a mennyei igazságosság rendelését, s ne akarj ellenszegülni annak, a mit ugy sem birnál megakadályozni.

Nastagio e szavak hallatára egészen elrémült, s szinte nem volt hajaszála, a mely ne meredt volna égnek; hátrább huzódott és nézte a szerencsétlen nőszemélyt; igy várta meg, félve, mit fog vele csinálni az a lovas ember. Ez pedig, mikor befejezte mondókáját, mint valami veszett eb, ugy rohant, kezében kardjával, a leányra, aki letérdepelve és a két komondortól erősen fogva, kegyelemért kiáltott; de ő teljes erejével átszurta kebelét, úgy hogy kardja az ellenkező oldalon jött ki. A mint a leányt ez a döfés érte, arczczal földre bukott, folyton sírva és kiabálva; a lovag pedig, kést véve a kezébe, felnyitotta oldalát, kihúzta szivét és a körülte levő belső részeket, s odadobta a két komondornak, a melyek roppant éhesen abban a nyomban felfaltak mindent. Kis vártatva aztán a leány, mintha semmi sem történt volna, hirtelen lábra állott, és elkezdett a tenger felé szaladni, a kutyák pedig nyomában, miközben folyton tépdesték; a lovag pedig, megint lóra szállva és kezébe véve kardját, megint követni kezdte és csakhamar annyira eltávolodtak, hogy Nastagio már nem láthatta őket.

Emez, amikor mindezt végignézte, jó darabig ott állott még, tele szánalommal és félelemmel, s kis idő mulva eszébe jutott, hogy ez a dolog, minthogy minden pénteken ismétlődik, neki nagy hasznára lehet. Ezért megjegyezve magának azt a helyet, visszatért cselédeihez s aztán, mikor erre alkalmasnak találta az időt, elküldve rokonaiért és barátaiért, igy szólt hozzájuk:

- Ti sokáig ösztökéltetek, hagyjam már abba e dolgot, ne szeressem többé azt az én ellenségemet s vessek véget költekezésemnek; én kész vagyok ezt megtenni, ha ti egy szivességet eszközöltök ki számomra, még pedig azt: hogy intézzétek el, hogy majd pénteken, messer Paolo Traversaro, felesége, leánya és összes nőrokonai, s ha tetszik, más asszonyok is, itt ebédeljenek nálam. Hogy mit akarok ezzel elérni, majd megláthatjátok aztán.

Azok azt hitték, hogy ez nem nagy dolog; s visszatérve Ravennába, mikor ideje elérkezett, meghívták mindazokat, amiket Nastagio óhajtott, s ámbár nehéz volt elvinni azt a leányt is, akit Nastagio szeretett, mindazonáltal végre ez is csak elment a többiekkel együtt. Nastagio nagyszerüen elrendeztette a lakomát, s odatétette az asztalokat azok alá a fenyőfák alá, a melyek azt a helyet környezték, a hol ő ama kegyetlen nő szenvedéseit látta volt. S asztalhoz ültetve a férfiakat és a nőket, úgy intézte a dolgot, hogy épen az a leány, akit szeretett, ült szemben azzal a helylyel, a melyen annak a jelenetnek meg kellett esnie.

Mikor már az utolsó fogásra került a sor, egyszerre csak valamennyien hallották az üldözött leánynak kétségbeesett sikoltozását. Ezen mindenki nagyon álmélkodott és kérdezték, ugyan mi ez? Minthogy pedig senki sem tudta megmondani, mind felkeltek és nézték, hogy mi lesz; imhol megpillantották a kesergő leányt, a lovagot és a kutyákat; s nem telt bele sok idő, s azok mind ott termettek épen előttük. Ők nagy lármát csaptak a kutyák és a lovag körött, és sokan előbbre siettek, hogy segítsenek a leányon. De a lovag, ugyanugy szólva hozzájuk, mint előbb Nastagiohoz, nemcsak meghátráltatta őket, hanem valamennyijüket rémülettel és álmélkodással töltötte el; aztán ugyanazt téve, a mit az előbbi alkalommal, a hány asszony csak ott volt (mivel sokan rokonai voltak a kesergő leánynak, vagy a lovasnak, és jól emlékeztek emennek szerelmére és halálára), mind olyan szörnyű sírásra fakadt, mintha nekik maguknak kellett volna azt végig szenvedniök.

S hogy ez a látvány végét érte s az asszony és a lovas megint elmentek, azok, a kik tanui voltak, sok mindenfélét kezdtek erről beszélni. De mindazok közül, akik megborzadtak, a legijedtebb épen az a kegyetlen leányzó volt, a kit Nastagio szeretett, aki mindent igen világosan látott és hallott; és megismerve, hogy e dolgok leginkább ő rá vonatkoznak és emlékezve arra a kegyetlenségre, melylyel Nastagio iránt viseltetett, már-már úgy rémlett neki, mintha futna a haragos ifjú elől és a két komondor sarkában volna. S oly nagy volt a félelem, melyet ez benne támasztott, hogy (csakhogy ő is ugy ne járjon) alig várta az alkalmas órát, a mely különben még az este eljött s a melyben gyülöletét szerelemre változtatva, egy bizalmas komornáját titokban elküldte Nastagiohoz, kérje meg az ő nevében, jöjjön el hozzá. Nastagio azt üzente neki, nagyon örül ennek, de hogy, ha nincsen ellenére, egész tisztességgel feleségül akarja venni. A leány, aki tudta, hogy csak rajta áll, akar-e Nastagio neje lenni, azt felelte neki, hogy szivesen. Ezért hát, maga lévén a saját maga üzenetvivője, megmondta atyjának és anyjának, hogy örömest megy Nastagiohoz, a minek azok nagyon megörültek. Mindjárt vasárnap Nastagio el is vette és ellakta lakodalmát s aztán sokáig vigan élt vele.

Federigo degli Alberighi.

Tudjátok meg hát, hogy Coppo di Borghese Domenichi, a ki mint tiszteletre méltó és nagytekintélyü ember élt és él tán ma is a mi városunkban, és jó erkölcseinél és erényeinél fogva még sokkal inkább, mint származása nemességénél fogva, igen nagynevű és örök hirre érdemes férfiu volt, gyakran lelte kedvét abban, hogy szomszédjaival és másokkal az elmult dolgokról beszélgetett.

Egyéb szép históriái közt el szokta mondani, hogy volt egyszer Firenzében egy Federigo nevű ifjú, messer Filippo degli Alberighi fia, a kit bajnokság és szeretetreméltóság dolgában sokkal többre becsültek, mint bármely más toscanai fiatal embert. Ez - már a mint a legtöbb úri emberrel megesik - beleszeretett egy monna Giovanna nevű úri hölgybe, akit a maga idejében Firenze legszebb és legbájosabb asszonyai közé soroztak; s hogy ennek szerelmét elnyerhesse, részt vett tornákon, bajnoki viadalokon, ünnepeket rendezett, ajándékokat osztogatott, szóval minden tartózkodás nélkül költötte a pénzét. De a nő, a ki ép oly tisztességes volt, a milyen szép, semmit sem gondolt sem a dolgokkal, melyeket az ő kedvéért tettek, sem azzal, aki azokat tette.

Federigo módján felül költekezvén és semmit sem szerezvén, a hogy könnyen megtörténik, egyszer csak elfogyott vagyona és elszegényedett, nem maradván egyebe, mint egy kis birtoka, melynek jövedelméből, bár nagyon szűken, megélhetett, meg egy sólyma, a legjobbak közül való a világon. Ezért aztán, szerelmesebben mint valaha, és látva, hogy már nem élhet olyan városi életet, mint kivánt volna, kiment lakni Campiba, a hol az ő jószágocskája volt. Itt aztán, ha lehetett, madarászott és nem kérve senkitől semmit, békén tűrte el a szegénységet.

Történt azonban, hogy mikor Federigo eképpen már véginségbe jutott, beteg lett monna Giovanna férje, s látva, hogy már utólját járja, megcsinálta végrendeletét; ebben (nagyon gazdag ember volt) örökösének a fiát tette meg, a ki már nagyocska volt, s ha ez törvényes örökös nélkül halna meg, úgy intézkedett, hogy mivel nagyon szerette monna Giovannát, a vagyon erre szálljon; s azzal meghalt.

Monna Giovanna ekkép özvegységre jutván, nyáron - a mint szokása asszonyainknak - azzal a fiával falura ment, egy birtokára, mely közel volt a Federigoéhoz. Igy aztán megtörtént, hogy ez a fiucska összebarátkozott Federigoval s mulatságát lelte madarakban, ebekben. S gyakran látván repűlni Federigo sólymát, ez rendkivűl megtetszett neki és nagyon áhitozott utána, de elkérni nem merte tőle, látva, mennyire kedves az előtte.

Igy állván a dolgok, megtörtént, hogy a fiucska beteg lett. Az anya, kinek rajta kivül nem volt senkije és a ki úgy szerette őt, a mint csak lehet szeretni, ezen nagyon bánkódott, s egész nap körötte lévén, nem szűnt meg őt vigasztalni, és gyakran kérdezgette, van-e valami, a mit kíván, s kérte, csak mondja meg, mert ha lehetséges megkapni, minden bizonynyal megszerzi neki.

A fiú, sokszor hallván ezt a fogadkozást, igy szólt:

- Anyám, ha kijárod, hogy megkapjam Federigo sólymát, azt hiszem, hamar meggyógyulok.

Az asszony, hogy ezt hallotta, kis ideig tünődött, és aztán kezdett gondolkozni, vajjon mitévő legyen. Tudta, hogy Federigo sokáig szerette, de hogy ő csak egy árva szempillantásban sem részesítette. Ezért igy szólt magában: Hogy' küldjek el vagy hogy menjek el hozzá ezt a sólymot kérni, a mely, a mint beszélik, a legjobb sólyom, mely valaha repűlt a légben, s a mely azonkivűl az egyetlen jószág, a mely őt a földhöz fűzi? S hogy legyek olyan hálátlan, hogy egy úri embertől, a kinek semmi egyéb gyönyöre nem maradt, ezt is el akarjam venni?

S ilyen gondolatoktól bántva, noha bizonyos volt abban, hogy megkapja, ha kéri: nem tudott mit mondani, s nem is felelt a fiának, hanem csak ott állott előtte. De végre annyira erőt vett rajta az anyai szeretet, hogy elhatározta, hogy mégis kedvét tölti fiának, akárhogy is lesz, és hogy nem küld el senkit, hanem maga megy el a sólyomért és elhozza neki.

- Fiacskám - felelt - nyugodjál meg és légy rajta minden erőddel, hogy meggyógyúlj, mert igérem, hogy az első dolog, a mit holnap reggel megteszek, az lesz, hogy elmegyek érte és meghozom neked.

Ezen a gyermek nagyon megörült és aznap egy kis jobbulást is mutatott az állapotja. Másnap reggel az asszony, maga mellé véve egy kísérő nőt, csak úgy, mintha sétálni menne, elgyalogolt Federigo kis házacskájáig s őt előhivatta. Ez, mivel aznap s egyáltalán az időtájt nem volt madarászásra való idő, kertjében tartózkodott, a hol néminemű apró munkáit végeztette. A hogy meghallotta, hogy monna Giovanna a kapuhoz kéreti, nagy álmélkodva, vigan elébe sietett. Az asszony, látva őt jönni, előkelő kedvességgel indúlt feléje, s mikor Federigo tisztelettel üdvözölte, így szólt:

- Minden jót Federigo! - S aztán így folytatta: - Eljöttem, hogy kárpótoljalak azokért a veszteségekért, melyeket miattam szenvedtél, a mikor jobban szerettél, mint kellett volna; s ez a kárpótlás abból áll, hogy ezzel a barátnőmmel ma délelőtt egészen fesztelenűl veled akarok villásreggelizni.

A mire Federigo alázatosan igy felelt:

- Madonna, nem emlékezem, hogy valaha rosszban részeltettél volna; ellenkezőleg annyi jóban részesültem tőled, hogy ha valaha értem valamit, csak a te erényednél, irántad való szerelmemnél fogva érhettem. S ez a te önkéntes eljöveteled sokkal kedvesebb nekem, mint hogyha ujra elkölthetném mindazt, a mit régente elköltöttem; mivelhogy szegény gazda házába jöttél.

Ezt mondva, szégyenkezve vezette be házába, innen pedig kertjébe; ott pedig, mivel nem volt senkije, a kinek társaságában hagyhatta volna, így szólt:

- Madonna, minthogy nincsen más emberem, ennek a munkásnak jóravaló felesége fog veled lenni az alatt, mig én bemegyek teríttetni.

Bár szegénysége rendkivűli volt, még eddig nem vette észre olyan igen nagyon, milyen szűkes helyzetbe juttatta az, hogy olyan rendetlen élettel pazarolta el gazdagságát. De ezen a reggelen, mikor semmit sem talált, a mivel illően megvendégelje azt a hölgyet, a ki iránt való szerelmében már olyan végtelen sok embert megvendégelt, észre tért; s roppant nagy aggodalmában, átkozva magában az ő balsorsát, mintha eszét vesztette volna, szaladgált ide meg amoda, de nem talált sem pénzt, sem zálogba tenni valót. Késő is volt már, nagy is volt az a vágya, hogy már valamivel megtisztelje a hölgyet, kérni sem akart, nem hogy idegentől, de még a saját munkásától sem; s ekkor ötlött eszébe sólyma, melyet szobácskájában látott egy rúdon. S ezért, nem lévén semmi egyebe, megfogta a madarat, s látva, hogy kövér, azt hitte, hogy ez az étel méltó lesz ahhoz a nőhöz. Nem is gondolkodott tovább, hanem kitekerte a sólyom nyakát, megkopasztotta és annak rendje-módja szerint egy cselédlánynyal nyársra huzatta és szépen megsüttette; aztán megteríttette az asztalt szép fehér abroszokkal, a melyekből még volt neki egynéhány, vidám képpel visszatért hölgyéhez a kertbe és azt mondta neki, hogy az ebéd, melyet neki adhat, immár készen van. Igy aztán a hölgy, társnőjével egyetemben, felkelt és asztalhoz ült, és a nélkül, hogy tudták volna, mit esznek: Federigoval együtt, a ki a legnagyobb nyugalommal szolgálta ki őket, megették a sólymot.

Mikor aztán felkeltek az asztal mellől és kellemes beszélgetéssel eltöltöttek egy kis időt, a hölgynek ugy látszott, hogy most már itt az ideje, hogy megmondja, mi okból jött, és jóságos képpel Federigohoz fordúlva, így kezdett beszélni:

- Federigo, ha visszagondolsz elmúlt életedre és az én becsületességemre, a melyet te, fájdalom, kegyetlenségnek hittél, bizonyos vagyok abban, hogy csodálkozni fogsz az én elbízottságomon, ha meghallod, főképen miért jöttem ide. De ha volnának vagy lettek volna gyermekeid, a kiknek révén tudhatnád, mily nagy az a szeretet, melylyel az ember irántuk viseltetik, bizonyosnak hinném, hogy magadban menthetőnek találnál. De bár neked nincsen, nekem van egy, s ezért nem vonhatom ki magamat azon törvények alól, melyeknek minden anya alá van vetve. S minthogy követnem kell e törvények erejét, bármennyire sértek ezzel minden illendőséget és kötelességet, mégis egy ajándékot kell tőled kérnem, melyről tudom, hogy neked felette kedves - és ez természetes is, mert hisz a te nagy balsorsod nem hagyott neked semmi más gyönyörűséget, semmi más mulatságot és semmi más vigasztalást. Ez az ajándék pedig a te sólymod, melyet az én fiacskám annyira megszeretett, hogy ha haza nem viszem neki, attól tartok, betegsége még sulyosabbra válik és aztán az lesz belőle, hogy el is veszítem. S ezért kérlek, nem arra a szerelemre, melylyel iránt am viseltetel, hanem a te nemeslelkűségedre, melyet szivességek dolgában jobban kimutattál, mint bárki más, kegyeskedjél azt a madarat nekem ajándékozni, hogy ez ajándék révén elmondhassam, hogy meg tudtam menteni fiacskám életét és hogy ezért neked örökre le legyek kötelezve.

Federigo, hallva, mit kér a hölgy és érezve, hogy nem lehet szolgálatjára, mivel a sólymot oda adta neki villásreggelire, nem tudott egy szót sem felelni, hanem ott az asszony előtt sirva fakadt. Az asszony eleinte azt hitte, hogy sirását az a fájdalom okozza, hogy el kell szakadnia a jó sólyomtól és már-már azt akarta mondani, hogy nem kivánja; de mégis tartóztatta magát és megvárta, mig Federigo, felhagyván a sirással, igy felelt neki:

- Madonna, azóta, hogy tetszett az Istennek, hogy a tied legyen szerelmem, sok dologban ellenségesnek láttam sorsomat és panaszkodtam is rá; de mindazok a dolgok semmiségek voltak ahhoz képest, a mivel most ver meg, s a mi miatt soha sem fogok tudni vele kibékülni, ha elgondolom, hogy te ide jöttél házamba, a hova, mig gazdag voltam, nem méltóztattál eljönni, és egy csekély ajándékot kivántál tőlem, de sorsom ugy intézte, hogy azt meg nem adhatom neked; s hogy miért nem, elmondom rövidesen. A mikor hallottam, hogy te - Isten fizesse meg - reggelizni akarsz velem, én, elgondolva a te kiválóságodat, nagy erényeidet, méltó és illő dolognak tartottam, hogy a tőlem telő legdrágább eledellel tiszteljelek meg, nem pedig olyannal, a minőt más emberek elé szokás tenni; s ezért eszembe jutván a sólyom, melyet tőlem akarsz és az ő ügyessége, azt hozzád méltó eledelnek tartottam, s ma délelőtt valóban itt is volt előtted a tányérodon, sülve, mert azt hittem, hogy igy azt igen jól használtam fel. De most látva, hogy te más módon kivántad, oly nagyon fáj az, hogy nem szolgálhatok neked, hogy soha sem fogok tudni ebbe beletörődni!

S hogy ezt mondta, a sólyom tollait, lábait és csőrét bizonyságul elébe hozatta. Mikor a hölgy ezt látta és hallotta, előbb megkorholta, miért ölt meg ilyen sólymot, csak azért, hogy enni adjon egy asszonynak; de aztán magában nagyon dicsérte Federigo lelkének nagyságát, melyet a szegénység nem csonkíthatott meg sem azelőtt, sem most. Aztán már nem remélve, hogy megkapja a sólymot s ezért aggódni kezdve fia egészségén, nagyon szomorúan eltávozott onnan és haza ment gyermekéhez. Ez pedig azon való bánatában, hogy meg nem kaphatta a sólymot, vagy betegsége miatt, melynek igy is ugy is az lett volna a vége, egy pár nap mulva, anyjának roppant fájdalmára, elköltözött az életből.

Az asszony egy ideig csupa sirással és kesergéssel töltötte napjait, de aztán, mivel igen gazdag és még fiatal volt, testvérei sokszor unszolták, hogy menjen ismét férjhez. Ő ugyan eleinte nem akart, de mikor mégis annyit zaklatták, visszaemlékezett Federigo erényére és

utolsó nagylelkűségére, hogy t. i. megölt egy olyan kiváló sólymot, csak hogy őt megtisztelje, s igy szólt bátyjaihoz:

- Én, ha nem volna ellenetekre, szivesen maradnék özvegy; de ha azt kivánjátok, hogy mégis férjhez menjek, semmi esetre sem választok mást, mint Federigo degli Alberighi-t.

Bátyái erre csúfolni kezdték és igy szóltak:

- Ostoba asszony, miket beszélsz? Hogy' kivánhatod ezt az embert, kinek semmije sincsen a világon?

De ő ezt felelte nekik:

- Bátyáim, jól tudom, hogy ugy van, mint mondjátok, de nekem inkább olyan férfi kell, ki mellől hiányzik a gazdagság, mint olyan gazdagság, mely mellől hiányzik az igazi férfi!

Erre testvérei, hallva, hogy mi a szándéka, és egyébként is régen ismerve Federigot: noha ő szegény volt, mégis, mint az asszony kivánta, hozzá adtak minden gazdagságával egyetemben. S hogy ez azt a gyönyörű asszonyt, a kit annyira szeretett, feleségként látta maga mellett s a mellett még nagyon gazdag is lett: takarékosabb kezdett lenni és vigasságban élt vele egész élete végéig.

Salvestra.

Volt a mi városunkban, miként az idősebb emberek beszélik, egy igen tekintélyes és gazdag kereskedő, a kit Leonardo Sighierinek híttak, s a kinek volt a feleségétől egy Girolamo nevű fia; ennek a születése után, rendben hagyván minden dolgait, elköltözött az életből.

A gyámok, az anyával egyetemben, jól és hűségesen intézték a fiu dolgait. Ez a fiu sokkal többet volt együtt a szomszédok gyermekeivel, mint a környékbeli többi gyermekkel és igen összebarátkozott egy vele egyidős leánynyal, a ki egy szabó-mester gyermeke volt. És ahogy megnőttek, az összeszokásból szerelem lett, még pedig oly nagy és oly szenvedélyes, hogy Girolamo nem érezte magát jól, csak hogy ha látta azt a leányt; s bizonyos, hogy ez nem kevésbbé szerette őt is. A fiú anyja, hogy ezt észrevette, sokszor korholta ezért és meg is büntette. Azután pedig, mikor Girolamo még sem birt lemondani a leányról, elpanaszolta a dolgot a gyámoknak; s mivel azt hitte, hogy a fiú nagy gazdagsága miatt - a hogy mondani szokták - még a szilva is narancscsá válik a kezében, igy szólt hozzájuk:

- Ez a mi fiunk, a ki még nincsen tizennégy esztendős, olyan szerelmes a szomszédságunkban lakó szabó leányába, akit Salvestrának hivnak, hogy, ha nem távolitjuk el közeléből, egyszer majd csak, mikor senki sem gondolná, elveszi feleségül, a mi miatt nekem soha sem lenne többé jó kedvem; vagy pedig, ha megéri, hogy a leány máshoz megy férjhez, elemészti magát. Hogy tehát ennek elejét vegyük, azt gondolnám, nektek el kellene őt valahogy küldenetek üzleti dolgaitokban; igy aztán, ha távol lévén a leánytól, nem fogja többé láthatni, ki fogja vetni a lelkéből és összeházasíthatjuk valami előkelő leányzóval.

A gyámok azt mondták, hogy jól beszél, és hogy, ha lehet, meg is fogják ezt tenni. Elhivatták hát a fiút üzletükbe s egyikük nagy szeretettel igy szólt hozzá:

- Fiacskám, te immár fölcseperedtél; nagyon helyén való volna, ha most már magad kezdenél a dolgaid után látni. Ezért hát mi nagyon örülnénk, ha te kis időre elmennél Párisba, a hol majd meglátod, hogyan forog vagyonod nagy része a kereskedelemben, nem is beszélve arról, hogy ott sokkal jobb, úribb nevelésü és derekabb ember lesz belőled, mint a milyenné itt válhatnál, mert majd láthatod azokat az urakat, bárókat és nemes embereket, akik ott annyian vannak; s ha eltanultad erkölcseiket, haza fogsz térhetni.

A fiú nagy figyelemmel hallgatta szavukat, de aztán röviden azt felelte, hogy abból semmi sem lehet, mert ő azt hiszi, épen oly jól megmaradhat ő Firenzében, mint akárki más. Azok a jó emberek, hogy ezt hallották, még sok szível-szóval korholgatták, de más választ nem kaphatván tőle, elmondták az egész dolgot anyjának. Ez roppantul megharagudott, nem azon, hogy a gyermek nem akart elmenni Párisba, hanem hogy olyan nagyon szerelmes, és igen durván támadt rá; de aztán nyájas szavakkal lecsendesítette és elkezdte gyengéden biztatni, meg kérni, hogy csak tegye meg azt, a mit gyámjai kivánnak; s annyira vitte, hogy ő végre ráállott, hogy elmegy Párisba s ott is marad egy esztendeig, de nem tovább. S igy is történt.

Elment hát a fülig szerelmes Girolamo Párisba és folytonos halogatás között - hogy „majd a jövő héten, majd a jövő hónapban haza jöhet” - ott is tartották két álló esztendeig. Végre aztán, mikor szerelmesebben mint valaha visszatért, azt találta, hogy az ő Salvestrája akközben férjhez ment egy jóravaló fiatal emberhez, a ki sátorkészítő volt. Ezen aztán mérhetetlenül neki búsulta magát. De látva, hogy nem változtathat a dolgon, azon volt, hogy beletörődjék. Kikémlelte, hol lakik az asszony, és szerelmes ifjak szokásaként ott fel-alá kezdett járni, mert azt hitte, hogy amaz sem feledkezett meg ő róla. De hát a dolog másként fordult; mert az asszony csak annyira sem emlékezett rá, mintha soha sem látta volna, vagy legalább, ha talán kissé emlékezett is rá, az ellenkezőjét mutatta; ezt a fiatal ember nagyon kis idő alatt észre

vette, s igen nagy fájdalmat okozott neki. Mindazonáltal mindent, amit lehetett, megpróbált, hogy ismét megszerettesse magát Salvestrával; de látva, hogy minden iparkodása füstbe megy, eltökélte, hogy beszélni fog vele, ha az élete árán is. S megtudva valamelyik szomszédjától, hogy s mint van rendezve az asszony lakása, egyszer este, mikor Salvestra és férje elmentek mulatni a szomszédaikhoz, belopódzott a házba s az asszony szobájában, a sátorvásznak mögött, a melyek ott fel voltak függesztve, elbújt; ott várt rá addig, mig amazok haza jöttek és lefeküdtek, és hallotta, hogy a férj már el is aludt. S ekkor oda lépett, a hova látta volt, hogy Salvestra lefeküdt, és kezét a nő mellére nyugtatva, igy szólt halkan:

- Óh, édes lelkem, hát már alszol?

Az asszony, a ki még nem aludt, kiáltani akart, de az ifjú gyorsan szólt:

- Az Istenért, ne kiálts, hisz én vagyok, a te Girolamod!

Az asszony ezt hallva, egész testében remegve, ezt mondta:

- Jaj, szent Isten, Girolamo, menj haza; elmult már az az idő, a mikor gyermekek voltunk és nem volt hiba köztünk az a szerelmeskedés. Most már én, a mint látod, férjes asszony vagyok, s nem illik más férfira csak gondolnom is, mint az uramra. Azért kérlek, az Istenért, eredj már; mert ha a férjem meghallaná, feltéve, hogy egyéb baj nem is volna belőle, de az bizonyos, hogy már ezentúl nem birnék vele békességben és nyugalomban élni, holott most szeret és jól és csendesen töltöm vele éltemet.

A fiatal ember, hallva ezeket a szavakat, erős fájdalmat érzett: eszébe juttatta a nőnek a multat, s hogy az ő szerelmét mennyire nem csökkentette a távolság, s tömérdek könyörgéssel és igen nagy igéretekkel ostromolta, de mind hiába. Ezért aztán, csak a halált kivánva, végül arra kérte, hogy az ő oly nagy szerelme jutalmául türje legalább azt el, hogy egy kissé melléje fekhessék, hogy némiképen felmelegedjék, mert a hosszú várakozás közben egész jég lett a teste; megigérte neki, hogy sem egy szót nem szól hozzá, sem hozzá nem nyul, és hogy mihelyt kissé fölmelegedett, rögtön elmegy.

Salvestra kicsit megsajnálta és ezekkel a kikötésekkel megengedte, a mit az kivánt. A fiatal ember hát melléje feküdt a nélkül, hogy hozzá nyulna; s végig gondolva azt a régtartó szerelmet, melylyel e nő iránt viseltetett, s hogy most mily kemény szívű iránta, s hogy minden reménye elveszett: elhatározta, hogy nem akar többé élni; s visszafojtva lehelletét, a nélkül, hogy csak egy szót is szólna, ökölbe szorította kezét és ott, Salvestra oldalán meghalt.

Kis idő mulva a fiatal asszony, csodálkozva, hogy a fiu milyen nyugodtan marad és félve, hogy ura fel talál ébredni, rákezdte:

- Hé, Girolamo, miért nem mégy el már?

Nem hallva választ, azt hitte, hogy a fiu elaludt. Kinyujtotta hát kezét, hogy felkeltse; de mikor hozzányult, érezte, hogy jéghideg, a min nagyon csodálkozott. Erősebben is megérintette, de érezte, hogy amaz mégsem mozdul; többször igy megtapogatván, rájött, hogy biz az meg van halva.

Ezen nagyon elszomorodott és jó ideig nem tudta, mitévő legyen. Végre azt határozta, hogy meg fogja tudni urától, mit kéne tenni, de ugy, mintha más emberről volna szó. Felébresztette tehát és azt, a mi épen akkor vele történt meg, ugy beszélte el, mintha más embert ért volna, aztán megkérdezte, hogyha rajta esett volna meg ilyen dolog, mit tanácsolna? A jó ember azt felelte, neki az a véleménye, hogy azt, a ki ilyen módon elhalálozott, csendesen vissza kell vinni lakására és ott kell hagyni, nem is neheztelve az asszonyra, a ki szerinte nem követett el semmi hibát.

Ekkor a fiatal asszony igy szólt:

- Hát akkor igy kell eljárnunk nekünk is. S megfogva kezét, hozzáértette a halott ifjúhoz. Amaz megdöbbenve szökött fel és gyertyát gyujtva, a nélkül, hogy feleségével egyebet is beszélt volna, a holttestet felöltöztette ruháiba és haladék nélkül, segítve az ártatlan asszonytól, vállára kapta, elvitte lakása ajtajáig, letette a földre és ott is hagyta.

Mikor aztán nappalodott s az emberek meglátták azt az ifjút holtan, saját lakása előtt, nagy lármát csaptak, főként az édes anyja; nézegették, vizsgálgatták, de mert nem találtak testén sem sebet, sem ütés nyomát, az orvosok nagyobbára azt hitték, hogy fájdalmában halt meg ekképen. A holttestet elvitték hát egy templomba és ide jött a bánatos anya is nőrokonaival, szomszédasszonyaival s ott a tetem fölött szokás szerint keservesen elkezdtek sírni és jajgatni.

Mialatt roppant gyászszal igy elsiratták a halottat, az a jóravaló ember, kinek házában meghalt, igy szólt Salvestrához:

- Ugyan tégy valami köpenyt a fejedre s menj el abba a templomba, a hova Girolamot elvitték, vegyülj a többi asszonyok közé és hallgasd meg, mit beszélnek a dologról; én ugyanigy fogok tenni a férfiak csoportjában, hogy ekképen megértsük, nem mondanak-e valamit ellenünk is?

A fiatal asszonynak, a kiben későn ébredt fel a szánalom, tetszett ez a terv, és mert maga is vágyakozott arra, hogy lássa holtan azt, a kit, mig élt, még egy csókkal sem akart megörvendeztetni, odament. Csodálatos, milyen nehéz kifürkészni a szerelem erejét! Azt a szivet, melyet Girolamo vidám sorsa nem birt megnyitni, az ő balsorsa ime megnyitotta, s régi lángját felélesztè; s a mint Salvestra megpillantotta a halott arczát, az hirtelen annyi részvéttel töltötte el, hogy köpenyébe rejtőzve, előfurakodva az asszonyok közt, nem volt addig nyugta, mig oda nem ért a tetemhez. Ott aztán nagyot sikoltva, arczczal a halott ifjura vetette magát, de ezt nem áztatta sok könynyel, mert mielőtt csak hozzá is ért volna, a fájdalom, valamint kioltotta az ifjunak életét, azonképen kioltotta az övét is.

Az asszonyok, bár rá nem ismertek, vigasztalták s azt mondták neki, keljen fel; s mikor mégsem kelt fel, fel akarták ők maguk emelni s ekkor látták, hogy mozdulatlan; mégis felemelték s ekkor látták, hogy a szegény nem más, mint Salvestra és hogy már meg is van halva. A min aztán mind az asszonyok, kik ott voltak, kettős szánalomtól legyőzve, még nagyobb sírásra fakadtak.

A templomon kivül is elterjedt az ujság a férfiak közt, s eljutott az ura fülébe, a ki ott állott a többiek sorában, és nem hallgatva sem vigasztalásra, sem csitítgatásra, szintén hosszú sirásba tört ki. Aztán sokaknak az ott levők közül elmondva, mi történt az éjjel a fiatal ember és az ő felesége közt, mindenek előtt nyilvánvaló lett mindkettejük halálának oka, amin aztán mindenki bánkódott. Fogták hát a halott fiatal asszonyt, s felékesítve ugy, a mint a holtakat szokás, ugyanarra az ágyra fektették, melyen a fiatal ember nyugodott, s mikor ott sokáig megsiratták volt, mindkettőt ugyanegy sirverembe temették; s igy őket, kiket életükben a szerelem nem birt összekötni, a halál elválaszthatatlan együttlétre kapcsolta össze.